

Barn som møter overgriper på internett

Fokus på rettspraksis

Astri Aas-Hansen

ISBN 82-7481-108-9
Rapportnummer 02/04

Juli 2004

Redd Barnas arbeid mot overgrep mot barn på internett er tilknyttet Redd Barnas Norgesprogram og ledes av Elizabeth Skogrand. Rapporten er skrevet av Astri-Aas Hansen fra Advokatfirmaet Elden DA.

Innhold

KAPITTEL I INNLEDNING	7
1.1 Barns bruk av internett	7
1.2 Barn som møter overgriper på nettet	7
KAPITTEL 2 LOVGIVNING	8
2.1 Seksuelle overgrep mot barn	8
2.1.1 Straffeloven § 195	8
2.1.2 Straffeloven § 196	9
2.1.3 Nærmere om aldersvillfarelse	10
2.1.4 Seksuell handling, § 200	10
2.1.5 Kjøp av seksuelle tjenester, § 203	11
2.2 Forsøk på overgrep	11
2.3 Eksempler	12
KAPITTEL 3 RETTSPRAKSIS	13
3.1 Oversikt	13
3.2 Rettsavgjørelser som er gjennomgått	13
3.3 Spørsmål og svar	18
3.4 Annen rettspraksis	22
KAPITTEL 4 ENGELSK LOVGIVNING	24
4.1 Lovtekst	24
4.2 Bakgrunn for bestemmelsen	24
4.3 Hvilke kriminelle handlinger rammes av grooming-bestemmelsen?	25
4.4 Debattene i det britiske parlamentet	26
4.4.1 House of Lords	26
4.4.2 House of Commons	26
4.4.2.1 Nærmere om kommunikasjonen	26
4.4.2.2 Nærmere om intensjonen	27
4.4.2.3 Nærmere om strafferammen	28
4.4.2.4 Barnets sikkerhet må komme først...	28
KAPITTEL 5 DRØFTING OG ANBEFALING	29
5.1 Innledning	29
5.2 Grooming-bestemmelse også i norsk rett?	29
5.2.1 Problemstillingen	29
5.2.2 Vil en grooming-bestemmelse være effektiv?	29
5.2.3 Er det ønskelig å kriminalisere intensjonen?	31
5.2.4 Aldersvillfarelse	33
5.3 Forby seksuell kommunikasjon overfor barn på nettet?	33
5.3.1 Straffeloven § 201	33
5.3.2 Effektivt lovforbud?	35
5.4 Anbefaling	35
Kilder/litteratur	38

Forord

Det er barns rett å være trygge på Internett

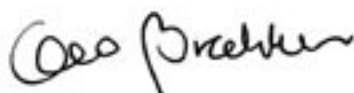
For barn og unge som vokser opp i dag er internett en del av hverdagen. "Internett er gammelt nytt", forteller de når vi i Redd Barna spør, "det har jo alltid vært der". Det finnes i hjemmet, det finnes på skolen, og det brukes aktivt av mange unge som kilde til informasjon og middel til kommunikasjon. På Internett chatter ungdom med gamle venner og skaffer seg nye. De diskuterer hobbyer og ting de er opptatt av.

Dette mener vi i Redd Barna at de skal få lov til, på en så trygg måte som mulig. Det er i tråd med FNs Barnekonvensjon at barn har rett til å tilegne seg kunnskap og skaffe seg informasjon. De har rett til beskyttelse mot uønsket og skadelig materiale og uønsket eller farlig oppmerksomhet. Dessverre er det likevel slik at barns bruk av nettet gjør dem sårbare for voksne. Det finnes personer som bruker internett som en arena for å pleie omgang med barn i den hensikt å treffe dem og begå seksuelle overgrep.

Redd Barna har jobbet for å forhindre overgrep knyttet til Internett-bruk siden 1996. Dessverre blir temaet stadig mer aktuelt. Vi ser det som vår oppgave å dokumentere situasjonen og arbeide langsiktig for å forebygge den, slik at barn skal kunne ferdes trygt uten å bli utsatt for overgrep.

Denne rapporten er skrevet av advokat Astri Aas-Hansen på oppdrag fra vårt prosjekt Overgrep mot barn på Internett.* Den tar for seg en rekke saker der mindreårige er blitt utsatt for grove overgrep som følge av chatting. Rapporten ser på rettsapparatets reaksjoner i disse sakene og gir en analyse av eksisterende lovgivning i Norge sammenlignet med en nylig vedtatt lovgivning for å bedre barns beskyttelse i Storbritannia.

Med "Barn som møter overgriper på internett" ønsker Redd Barna å belyse hvordan vi kan hindre at voksne benytter internett på en måte som skader barna. Vi håper den vil være et nyttig tilskudd i den offentlige og faglige debatten. For Redd Barna er det viktig at samfunnet er tydelig i sine reaksjoner: Vi kan ikke godta flere overgrep av den typen som dokumenteres i rapporten. Vi må øke vår kompetanse og vår innsats for å beskytte barn og unge. Det er deres rett å bruke internett på en trygg måte.

A handwritten signature in black ink that reads "Gro Brækken".

Gro Brækken
Generalsekretær

* Det gjøres oppmerksom på at innholdet og konklusjonene i rapporten står for forfatterens regning

Kapittel I

Innledning

I.1 Barns bruk av internett

Barn og unge av i dag har vokst opp med internett. For veldig mange er internett en naturlig del av hverdagen, både på skolen og hjemme. I skolen blir internett brukt som verktøy for læring. Det skrives fortellinger med informasjon hentet på nettet, og mange skoler har sin egen hjemmeside der elever og foreldre kan få hyggelige innblikk i barnas skolehverdag samt nyttige påminnelser om lekser og konferanser. Også hjemmefra brukes internett til å hente informasjon, i tillegg til å spille spill, laste ned musikk og chatte med gamle og nye venner.

Enkelt sagt er å *chatte* det samme som å snakke med noen i en "snakkegruppe" på nettet ved å skrive beskjeder. Chatting kan sammenlignes med en telefonsamtale – på tekst – i motsetning til e-post, som kan sammenlignes med et brev en sender og senere får svar på. I snakkegruppene på nettet er de som deltar anonyme. De kan logge seg på (dvs gå inn i snakkegruppen) under et hvilket som helst navn, og være en hvilken som helst person. Navnene som brukes kalles "nick-names". Ved å være anonym kan det være lettere å komme fram med hvem en er og hva en står for. Men det er også lett å lyve: på alder, utseende og hvem en er. En vet derfor aldri om den en snakker med er den vedkommende utgir seg for å være. Kanskje er ikke Elise så kul som hun sier, og kanskje er ikke Håkon skolens beste i fotball.¹

I.2 Barn som møter overgriper på nettet

Nettopp det at en ikke kan "se" den andre, gjør nettet til en arena også for voksne med onde hensikter. Det er ikke alltid slik at det å chatte på en side forbeholdt barn, betyr at voksne respekterer dette. Og det er ikke alltid slik at "Jørgen16" er en gutt på 16 år. Det kan hende han er en mann på 36 år. Og det kan hende at denne mannen har annen hensikt med kontakten enn den han oppgir.

De aller fleste barn er vel blitt fortalt og forklart at en ikke skal møte eller bli med fremmede. Og mange har vel også hørt at de skal være anonyme på nettet – med samme begrunnelse. Ungdommer Redd Barna har snakket med², påstår at de er anonyme på nettet. Men det er helt vanlig å gi bort både e-postadresse og telefonnummer til folk en prater med på nettet. Det er ikke vanlig blant disse ungdommene å møte noen en treffer på nettet. Samtidig viste det seg at hvis de skulle møtt noen fra nettet, ville de ikke tatt med seg en voksen, men en venn eller venninne. Ungdommene hadde også en forestilling om at dersom de har snakket med vedkommende på telefon først, er det tryggere. For, i følge Anne 13 år: Da hører man jo om det er en 14-åring eller en 40-åring.

Men det finnes barn og ungdom som er blitt utsatt for seksuelle overgrep av en voksen de har møtt på internett. Den voksne har da via nettet klart å opparbeide seg tillit hos barnet - nok tillit til at barnet går med på å møtes.

En spør seg derfor: Er det trygt nok for barn å ferdes på internett?

¹ og ² jf. "Alle juger på nettet – og alle vet det. Ungdom og internett". Redd Barna 2003.

Kapittel 2

Lovgivning

2.1 Seksuelle overgrep mot barn³

Seksuelle overgrep mot barn er regulert i straffelovens kapittel om seksualforbrytelser, kapittel 19. Hele kapitlet ble revidert i 2000. Formålet med revisjonen var dels å forenkle og modernisere lovverket, dels å styrke barns og kvinners vern mot seksuelle overgrep.

Straffelovens kapittel om seksualforbrytelser inneholder flere straffebestemmelser vedrørende seksuelle overgrep mot barn.

Straffeloven § 192 om voldtekt gjelder generelt, men har særskilte regler der fornærmede er et barn. Det særegne med voldtektsbestemmelsen er at den seksuelle omgang må være oppnådd enten ved bruk av vold eller trusler om vold, eller ved utnyttelse av bevisstløshet.

Seksuell omgang med barn er ulovlig selv om den ikke oppnås ved at barnet utsettes for vold eller trusler om vold. Selv der barnet går med på den seksuelle omgangen, eller til og med tar initiativet til den selv, er det en seksualforbrytelse – der barnet er under den seksuelle lavalder.

Barn under den seksuelle lavalder har et utvidet vern. I Norge er den seksuelle lavalder 16 år. Regelen bygger på en tanke om at personer under en viss alder ikke har et tilstrekkelig bevisst forhold til sin seksualitet. Grensen er satt for å beskytte barn mot seksuell utnyttning.

Hvordan gjerningsperson og fornærmede er kommet i kontakt med hverandre, har ingen betydning for straffbarheten. Det kan ha betydning for straffbarheten hva slags opplysninger barnet har gitt knyttet til alder. Dette behandles i punkt 2.1.3.

De sentrale bestemmelsene som rammer seksuell omgang med barn, er straffeloven (strl) § § 195 og 196.

2.1.1 Straffeloven § 195

Bestemmelsen lyder:

§ 195. Den som har seksuell omgang med barn under 14 år, straffes med fengsel inntil 10 år. Dersom den seksuelle omgangen var samleie, er straffen fengsel i minst 2 år.

Fengsel inntil 21 år kan idømmes dersom

- a) handlingen er begått av flere i fellesskap,*
- b) handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,*
- c) handlingen er foretatt overfor barn under 10 år og det har skjedd gjentatte overgrep,*
- d) den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192, eller*
- e) fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse. Seksuelt overførbar sykdom og allmennfarlig smittsom sykdom, jf. smitteloven § 1-3 nr. 3 jf. nr. 1, regnes alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragrafen.*

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort eller settes under det lavmål som følger av første ledd annet punktum dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

³ Selv om "barn" juridisk sett er personer under 18 år, jf. barnekonvensjonen og menneskerettsloven, brukes det i denne utredningen om personer under 16 år.

Bestemmelsen gjelder seksuell omgang med barn under 14 år. Begrepet seksuell omgang omfatter samleie, samleieliknende handlinger og andre seksuelle handlinger av en viss intensitet.

Strafferammen er fengsel inntil 10 år. Er den seksuelle omgangen samleie, er minimumsstraffen fengsel i to år⁴. Maksimumsstraffen heves samtidig til fengsel i 15 år, jf. strl § 17.

Etter annet ledd heves strafferammen til fengsel i 21 år ved visse skjerpene omstendigheter.

Det følger av tredje ledd at villfarelse om alder ikke utelukker straffeskyld, se pkt 2.1.3.

Skyldkravet er forsett, med unntak for aldersgrensene. Medvirkning er straffbart, jf § 205.

Etter § 195 siste ledd kan straff falle bort eller settes under minstestrafen dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Begge vilkår må være oppfylt. For å være jevnbyrdige i utvikling, må partene være noenlunde likt utviklet både fysisk og psykisk. Bestemmelsen kommer bare til anvendelse der den seksuelle omgangen har vært frivillig fra begges side⁵.

Foreldelsesfristen begynner å løpe først når fornærmede er fylt 18 år.

2.1.2 Straffeloven § 196

Bestemmelsen lyder:

§ 196. Den som har seksuell omgang med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 5 år.

Fengsel inntil 15 år kan idømmes dersom

- a) handlingen er begått av flere i fellesskap,*
- b) handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,*
- c) den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192 eller § 195, eller*
- d) fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse. Seksuelt overførbart sykdom og allmennfarlig smittsom sykdom, jf. smitteoven § 1-3 nr. 3 jf. nr. 1, regnes alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragrafen.*

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

Bestemmelsen rammer seksuell omgang med en person under 16 år, som er den seksuelle lavalder. Strafferammen er lavere enn etter § 195, nemlig fengsel inntil 5 år. Det gjelder ingen minstestraft ved samleie, slik det er etter § 195.

Annet ledd har en liknende regel om forhøyelse av strafferammen som § 195, men maksimumsstraffen er satt til 15 år. Straffskjerpelsesalternativene er, med ett unntak⁶, de samme.

Tredje ledd omhandler villfarelse om alder, se pkt 2.1.3.

I siste ledd har en som i § 195 regel om bortfall av straff på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling. Høyesterett aksepterer en noe større aldersforskjell når fornærmede er over 14 år enn når hun er under 14 år⁷. Regelen er som etter § 195 en "kan"-regel. Det er opp til retten å vurdere hvilken løsning som er riktig i det enkelte tilfelle.

⁴ Før lovrevisjonen i 2000 var minimumsstraffen for samleie med barn under 14 år fengsel i ett år.

⁵ Se Rt-2003-841, referert i kap 3.4, der jevnbyrdighet i utvikling vektlegges i straffutmålingen.

⁶ jf § 195 bokstav c.

⁷ se Rt. 1990-1217 og Rt. 1994-1000. Det ser ut som om grensen går ved en aldersforskjell på mellom to og tre år, forutsatt at de er likeverdige i utvikling.

Begrunnelsen for straffbortfallbestemmelsen er at straff kan virke urimelig hard og stride mot den alminnelige rettsoppfatning. Det er naturlig og rimelig at unge mennesker har et visst rom for å utforske sin egen seksualitet uten at de risikerer straff. Den seksuelle lavalder på 16 år vil som følge av straffbortfallregelene fremfor alt virke som et vern mot seksuell omgang med voksne⁸.

Skyldkravet er forsett, med unntak for alder, se neste pkt. Medvirkning er straffbart, jf § 205.

2.1.3 Nærmere om aldersvillfarelse

Ved seksuell omgang med barn under 14 år er alderen et rent objektivi straffbarhetsvilkår, jf § 195 tredje ledd. Det betyr at gjerningspersonens tanker om fornærmedes alder er uten betydning for straffbarheten. Dette gjelder også for straffskjerpelsesalternativet for handling begått overfor barn under 10 år - straffskjerpelsen kommer til anvendelse selv om gjerningspersonen trodde fornærmede var over denne aldersgrensen.

Når den fornærmede er mellom 14 og 16 år, er hovedregelen at villfarelse om alderen ikke utelukker straffeskyld. Alder er altså ikke et objektivi straffbarhetskriterium etter § 196, men aktsomhetsnormen er meget streng. Bare dersom ingen uaktsomhet kan legges gjerningspersonen til last, unngår han straff, jf. § 196 tredje ledd. Det følger av forarbeidene at bestemmelsen er en meget snever unntaksbestemmelse. At fornærmede har sagt at hun er over 16 år, er ikke nok til å anvende unntaksbestemmelsen. Det er kun den gjerningsperson som overhodet ikke har utvist uaktsomhet, som går fri.

Se nærmere om aktsomhetskravet knyttet til fornærmedes alder i kapittel 3.3, spørsmål 6 sak 3 og 5, og i kapittel 5.2.4.

2.1.4 Seksuell handling, § 200

Bestemmelsen lyder:

§ 200. Den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år.

Den som foretar seksuell handling med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 3 år. Den som forleder barn under 16 år til å utvise seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd som nevnt i § 201, straffes med fengsel inntil 3 år.

I tilfelle som nevnt i annet ledd, kan fengsel inntil 6 år idømmes dersom handlingen er begått under særdeles skjerpene omstendigheter. Ved avgjørelsen av om særdeles skjerpene omstendigheter foreligger, skal det særlig legges vekt på hvor lang tid forholdet har pågått, om handlingen er misbruk av slektskapsforhold, omsorgsforhold, stilling, avhengighetsforhold eller nært tillitsforhold og om handlingen er begått på en særlig smertefull eller krenkende måte.

§ 196 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Begrepet seksuell handling avgrenses oppad mot seksuell omgang og nedad mot seksuell adferd. Seksuell omgang omfatter f.eks. beføling av kjønnsorganer eller bryster. Første ledd gjelder uavhengig av fornærmedes alder, annet og tredje ledd gjelder seksuell handling med barn under den seksuelle lavalder.

Strafferammen for seksuell handling med barn er fengsel inntil 3 år. Strafferammen heves til fengsel inntil 6 år ved visse skjerpene omstendigheter, jf. tredje ledd.

Bestemmelsen har som § 196 regel om aldersvillfarelse samt om straffbortfall ved jevnbyrdighet i alder og utvikling, se fjerde ledd. Men alderen er ikke som i § 195 et objektivi straffbarhetsvilkår i de tilfellene der fornærmede er under 14 år.

⁸ se Rt-2003-841, referert i kap 3.4, der jevnbyrdighet i utvikling vektlegges i straffutmålingen.

Seksuell handling i overvær av eller overfor mindreårige bedømmes etter strl § 201, se om dette kap 5.3.

2.1.5 Kjøp av seksuelle tjenester, § 203

Da straffeloven ble revidert i 2000 ble det vedtatt en ny bestemmelse som gjør det straffbart å kjøpe seksuelle tjenester av barn under 18 år. Lovgiver anser dette for å være prostitusjon, og bruker konsekvent betegnelsen ”prostituert” på barnet.

Bestemmelsen lyder:

*§ 203. Den som mot vederlag har seksuell omgang eller handling med en person under 18 år, straffes med bøter eller med fengsel inntil 2 år.
Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre aktsom god tro foreligger.*

Det som er straffbart er å ha seksuell omgang eller handling mot vederlag med en person under 18 år. Vederlaget vil typisk være penger, men kan også være klær, kontantkort til mobilen og annet. Den prostituerte må være under 18 år på gjerningstidspunktet. Kundens alder er likegyldig, såfremt vedkommende er over den kriminelle lavalder. Strafferammen er bøter eller fengsel inntil 2 år.

Villfarelse om den prostituertes alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre kunden har handlet i aktsom god tro. Det er med andre ord ikke noe krav om forsett med hensyn til den prostituertes alder. Regelen gir anvisning på en alminnelig aktsomhetsvurdering. Det følger av forarbeidene at kunden har vært uaktsom dersom han har bedømt situasjonen annerledes enn en alminnelig fornuftig og hensynsfull person ville ha gjort, og han kan bebreides for det. Har han bedømt den prostituertes alder så godt han kunne ut fra sine personlige forutsetninger, kan han ikke bebreides som uaktsom. Den aktsomhet som kreves her, er altså en annen og mindre streng enn i villfarelsesregelen i § 196 tredje ledd. Uaktsomhetsbedømmelsen beror på en totalvurdering av den konkrete situasjonen, men kunden kan normalt ikke uten videre slå seg til ro med den prostituertes egen forklaring om alderen, dersom ikke den støttes av andre omstendigheter.

Skyldkravet i bestemmelsen for øvrig er forsett. Medvirkning er straffbart etter § 205.

2.2 Forsøk på overgrep

Forsøk på en forbrytelse er straffbart. Straffeloven § 49 gir en definisjon av forsøket som angir grensen for straffbarhet, både oppad mot den fullbyrdede forbrytelse, og nedad mot den straffri forberedelse.

Strl § 49 lyder:

Straffbart forsøk foreligger, når en forbrytelse ei er fullbyrdet, men der er foretatt handling, hvorved dens utførelse tilsiktedes påbegynt.

Grensen oppad er i prinsippet lett å trekke. Forbrytelsen er fullbyrdet når alt det som det enkelte straffebud krever, foreligger. Hvor mye som skal til, beror på beskrivelsen i straffebudet. Grensen mellom forsøk og forberedede handling kan være vanskeligere å trekke.

Det avgjørende må være at gjerningspersonens opptreden viser at ”nå er forberedelsen og overveielsernes tid forbi, nå skrider han til verket”.⁹

⁹ Johs. Andenæs’
Alminnelig strafferett

Gjerningspersonen må ha et forbrytersk forsett som omfatter at handlingen skal gjennomføres (fullbyrdelsesforsett).

For forsøksstraff kreves forsett. Det er ikke krav om bestemt hensikt for at straffbart forsøk skal foreligge. Forsøk skal straffes mildere enn den fullbyrdede forbrytelse (strl. § 51).

Straffbarheten av et forsøk kan under visse betingelser falle bort ved at gjerningspersonen avstår fra videre virksomhet eller forebygger de skadelige følger av handlingen (strl. § 50). Begrunnelsen for dette er først og fremst at den som trer tilbake, viser at han ikke har et forbrytersk fullbyrdelsesforsett.

2.3 Eksempler

For å vise sontringene etter norsk rett kan en gi eksempel¹⁰. En går videre på eksemplene i kapittel 5 Drøfting og anbefaling.

1. En mann chatter med ei jente på internett. Jenta forteller at hun er 16 år. Mannen har til hensikt å oppnå jentas tillit, slik at hun går med på å møte ham. Hans formål med et slikt møte er å ha sex med henne¹¹.

A. De møtes, og han har sex med henne. Det viser seg imidlertid at jenta ikke er 16 år, men 15 år. Dette er straffbart etter § 196. Selv om alderen ikke er et rent objektivt straffbarhetsvilkår etter denne bestemmelsen, er det ikke i seg selv nok til å gå fri at jenta sa hun var over 16 år¹².

B. De møtes, og han har sex med henne. Det viser seg imidlertid at jenta ikke er 16 år, men 13 år. Dette er straffbart etter § 195, som er en strengere bestemmelsen enn § 196. Hva han trodde om barnets alder, er uten betydning. Alderen er et rent objektivt straffbarhetsvilkår.

2. En mann chatter med ei jente på internett. Jenta forteller at hun er 15 år. Mannen har til hensikt å oppnå jentas tillit, slik at hun går med på å møte ham. Hans formål med et slikt møte er å ha sex med henne.

A. De møtes, og han har sex med henne. Dette er straffbart etter straffelovens § 196.

B. De møtes, og han har sex med henne. Det viser seg imidlertid at jenta ikke er 15 år, men 16 år. Den seksuelle lavalder er 16 år. Sex med en 16-åring ville derfor i utgangspunktet være en lovlig handling. Men det at mannen trodde at hun var under 16 år, gjør at han kan straffes for fullendt forsøk på overtredelse av § 196.

Disse eksemplene er høyst reelle. De siste årene har norske domstoler gjentatte ganger fått saker til pådømmelse der barnet har møtt sin overgriper på nettet. Noen av disse sakene gjennomgås i neste kapittel.

¹⁰ Det presiseres at det ikke kan gis entydige svar på disse eksemplene.

¹¹ Det presiseres at det er et overgrep å ha sex med et barn under 16 år. Formuleringen ”har sex med” er ikke ment som en bagatellisering eller uskyldiggjøring av dette, men mer som en presisering av at det ikke er brukt slik vold eller truende adferd at det blir å karakterisere som en voldtekt, jf strl § 192.

¹² Hvor mye som skal til for å gå fri, er et spørsmål. Det må foreligge konkrete holdepunkter, ut over hennes uttalelse om alder. Gode grunner taler for at det kreves ekstra aktsomhet når en møtes via nettet enn når en møtes i en sosial sammenheng, der en har referansepunkter i omgivelsene. Det er ikke funnet rettspraksis på dette der fornærmede er kontaktet via internett, ut over de avgjørelser som refereres i kapittel 3.

Kapittel 3

Rettspraksis

3.1 Oversikt

I dette kapittel gjennomgås først saksdokumenter, herunder rettsavgjørelser, i seks saker der barn har møtt sin overgriper gjennom chat. De seks sakene Redd Barna har valgt ut, har alle fått oppmerksomhet i media og er dermed allerede kjent for offentligheten. Sakene har vært behandlet i rettsapparatet i årene 1999-2004.

Deretter vil konkrete spørsmål Redd Barna stiller bli besvart, og til sist blir det vist til uttalelser fra Høyesterett i tre avgjørelser der barn har møtt overgriper på internett.

3.2 Rettsavgjørelser som er gjennomgått

Sak I:

Jenta traff overgriper på pratekanal på Internett. Hun satt i rullestol, og hadde få venner. Han sa – uriktig - han het Kjetil Andre og at han var 19. Hun oppga sin virkelige alder, nesten 14 år. I følge henne flørtet de litt. De utvekslet mobilnummer, og avtalte på sms når de skulle treffes på pratekanalen. De avtalte å møtes. Jentas mor kjørte henne. Han avlyste møtet da han fikk vite dette, og ga henne beskjed om ikke å ha med mora neste gang. Som rullestolbruker var hun avhengig av hjelp, og fikk derfor ei venninne til å ta seg til stedet de skulle møtes. Hun hadde i forkant fått en sms-melding fra "Kjetil Andre" om at han ikke hadde klart å få tak i bil og at A (overgriper) ville hente henne. Hun forsto det slik at Kjetil Andre og denne kameraten jobbet på samme sted. De møttes. A advarte henne mot å møte Kjetil Andre. De pratet om løst og fast, og han kjørte henne tilbake til plassen de møttes. Ei tid etter fikk hun ny sms fra A om at han ville møte henne igjen. Denne gangen tok han henne til sin arbeidsplass, og hadde sex med henne. Han overtalt henne til å bli med på det han ville. De møttes flere ganger. Han hadde sex med henne hver gang. Hun følte seg etter hvert presset til å møte ham, fordi han sa han kunne fortelle ting til hennes mor. Hun hadde stor skyldfølelse for det som hadde skjedd.

Retten finner det bevist at de møttes minst seks ganger. Alle ganger bortsett fra den første skjedde det seksuelle overgrep. Jenta var da fylt 14 år. A betalte jentas venninner for å ta henne til møtestedet. Via sms tilbød A disse venninnene penger for seksuelle handlinger. Han hadde også flere ganger ringt dem. Saken ble kjent etter at jenta sendte tekstmelding til ei venninne om at hun ikke var jomfru lenger. De to tekstet sammen. I meldingene, som venninna lagret, fremgikk det hva overgriper hadde gjort med henne. Venninna fortalte om det hele til si mor, som varslet rektor som igjen varslet politiet.

A var egentlig en 47 år gammel mann, men fortalte jenta at han var 37 år. Han hevdet at jenta var over 15 år. Han benektet først å ha hatt seksuell omgang, men i tredje avhør erkjente han at han ved tre anledninger hadde seksuell omgang med henne. Også i retten erkjente han straffeskyld.

Tiltalte er tidligere bøtelagt for befatning med barnepornografi. Ett år etter den seksuelle omgangen med jenta var han i besittelse av barnepornografiske filmer. Dette forhold ble pådømt samtidig med overgrepet.

A ble dømt for å ha hatt seksuell omgang med barn under 16 år samt besittelse av barnepornografisk materiale (strl § 196 første ledd og § 204 første ledd bokstav d smh med § 62). Straffen ble satt til fengsel i 1 år og 2 måneder, som var fire måneder strengere enn aktors påstand. Videre ble han dømt til å betale fornærmede oppreisning med kroner 75.000,-. Datamaskinen ble inndratt.

Mannen anket til lagmannsretten over straffutmålingen, men anken ble nektet fremmet.

Oslo tingretts dom av 19. mars 2003 (TOSLO-2002-10780).

Sak 2:

Den 13 år gamle jenta møtte overgriper, som var 21 år, på et chatte-program på internett. Han spurte hvor gammel hun var, og i følge henne oppga hun rett alder. Samtalen dreide seg ikke om sex, noe hun synes var det fine med ham. Første gangen de chattet sammen, spurte han om han kunne ringe henne. Hun oppga mobilnummeret sitt. Han ringte henne samme dag. Etter dette ringte han henne hver dag. De snakket sammen i timevis. Etter ca en uke kom han fra sitt hjemsted ca 30 mil unna for å besøke henne. Dette var avtalt på forhånd, men holdt hemmelig av jenta overfor hennes familie. Han ville ha sex med henne. Hun ville ikke, fordi hun hadde mensesen. Likevel gjennomførte han samleie med henne samme kvelden. Morgenen etter gjennomførte han på nytt ett samleie med henne, før han dro hjem igjen. En uke senere snakket de igjen sammen på telefon. De ble enige om at de skulle være sammen. Hun spurte ham om han bare var ute etter sex. Han ville møte henne igjen for å bevise at dette ikke var slik. Han kom på nytt på besøk til fornærmede. Hun fikk han inn i huset etter at foreldrene hadde sovnet. Han gjennomførte to samleier med henne. De var sammen med hennes venninne hele neste dag. Hun gikk hjem alene. Han skulle komme til henne på kvelden og overnatte, men gjorde det ikke fordi foreldrene hadde oppdagat at han hadde vært der. Hun bestemte seg for å dra med ham til hans hjemsted tidlig neste morgen. Han hadde tidligere foreslått å møtes hos ham, fordi det var lettere for dem å være der. Da kunne de være sammen hele tiden. Hun dro hjemmefra uten at noen visste om det. Første del av turen var hun alene, siste delen var de sammen. De var i hans leilighet i ett døgn. Han gjennomførte fire samleier med henne. I tillegg viste han henne pornobilder han hadde lagret på pc'en. Hennes foreldre ringte gjentatte ganger på hennes og hans mobiltelefoner. Hans nummer hadde de fått av hennes venninne. De besvarte ikke disse anropene. Politiet ble varslet av hennes foreldre ved at hun ble meldt savnet. Da politiet prøvde å komme seg inn i leiligheten, sa han at hun måtte si til politiet at hun hadde sagt til ham at hun var over 16 år. Han forklarte henne at dette var viktig for at han ikke skulle bli straffedømt.

Noen måneder etter dette reiste fornærmede, hennes venninne og en kamerat til overgriper igjen. Hennes begrunnelse for dette var at hun ville snakke med ham. Det andre hadde fortalt om ham, stemte ikke med hvordan hun oppfattet ham. Han visste ingen ting før de ringte på hos ham. Han varslet politiet. Etter kort tid kom barnevernet og hentet dem.

Hva han visste om hennes alder ble et tema hos politiet og i retten, på tross av at villfarelse om alder ikke har betydning for straffeskylden. Overgriper hevdet overfor politiet at han trodde hun var over 16 år. Bevisene i saken var entydige her, han må ha visst at hun bare var 13 år.

I tingretten ble han dømt for seksuell omgang i form av samleie med barn under 14 år (straffeloven § 195 første ledd annet straffealternativ). Han ble videre dømt for besittelse av tre barnepornografiske filmer (§ 211). Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 1 måned.

Han anket saken inn for lagmannsretten. Han ble funnet skyldig etter straffeloven § 195, men

frifunnet for § 211. I straffutmålingen delte lagmannsretten seg i et flertall og et mindretall. Mindretallet på to dommere var enig i tingrettens straff. Flertallet mente at det i saken forelå såvidt mange straffskjerpene momenter at fengselsstraffen burde settes en del høyere enn minimumsstraffen. Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 6 måneder. Videre ble han dømt til å betale fornærmede 40.000 kroner i oppreisning/erstatning.

Han anket videre til Høyesterett, men anken ble ikke tillatt fremmet.

Sand tingretts dom av 24. april 2003, Agder lagmannsretts dom av 23. januar 2004 (LA-2003-20352, HA-2004-00439-U)

Sak 3:

To jenter, A og B, satt hjemme hos den ene lørdag kveld og chattet på et program for ungdom under 20 år. Jentene var hhv. 13 år og 2 måneder og 13 år og 10 måneder. De kom der i kontakt med overgriper. De hevder at de fortalte ham at de var 13 år gamle. Fornærmede A oppga sitt mobilnummer. Overgriper ringte henne opp. Han spurte fornærmede A om hun var jomfru. Hun svarte ja til dette, og han svarte at det kunne han gjøre noe med. Han ringte henne flere ganger samme kveld. Han sa han ville komme til henne, og at han ville ligge med henne. Da hun sa at det ikke passet, foreslo han at de skulle møtes neste dag. Heller ikke dette passet for henne. Søndagen ringte jentene til overgriper. Han ringte dem opp igjen, og fornærmede A fortalte ham at hun ikke var klar for å møte ham. En time senere ringte han henne igjen og fortalte at han var i nærheten. Fordi han hadde hatt en lang reise, sa hun at han kunne komme og besøke henne. Hun ble med ham på kjøretur i hans bil. Han ville ha samleie med henne. Det gjorde vondt, så hun prøvde å dytte ham unna. Likevel gjennomførte han samleie med henne. Deretter kjørte han henne nesten hjem. Hun ringte og fortalte fornærmede B om det hele. Fornærmede B synes det hørt spennende ut, og de ringte overgriper. I løpet av mandagen avtalte fornærmede B å møte overgriper. Han hentet henne i bil, og de gjennomførte samleie. Han skal ha sagt at det ikke akkurat var lovlig det han hadde gjort. Jentene møtte hverandre samme kveld, og overnattet sammen. De pratet om det som hadde skjedd, og mente begge at det hadde gått for langt. Dagen etter, tirsdag, fortalte de om hendelsene til klasseforstanderen, som varslet rektor. Rektor ved ungdomskolen varslet politiet, som igangsatte etterforskning.

Overgriper erkjente å ha gjennomført samleie med de to jentene, men nektet straffeskyld. I følge ham var de to fornærmede svært utfordrende, vågale og sexfikserte i sin kommunikasjon med ham. Han hevder at begge jentene fortalte at de var 16 år, og at han ikke så noen grunn til å tvile på det.

I tingretten ble han dømt for to tilfeller av seksuell omgang med barn under 14 år (straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ smh § 62) til fengsel i ett år og fire måneder, hvorav syv måneder ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Han ble videre dømt til å betale oppreisning til de to fornærmede med kr 15.000,- til hver.

Saken ble anket til lagmannsretten. Resultatet av ankebehandling var at anken ble forkastet. Herredsrettens dom ble stående.

Saken er fra før lovendringen i 2000. Minstestrafen var således fengsel i ett år.

Orkdal herredsretts dom av 14. juni 2000, Frostating lagmannsretts kjennelse av 23. februar 2001 (LF-2000-00861).

Sak 4:

Fornærmede var 14 år og 11 måneder. Hennes mor anmeldte overgrepet til politiet. Det fremgår av anmeldelsen at jenta er et utsatt barn. Hun har i følge hennes mor hatt en urolig oppvekst, og ble mobbet på skolen. Da overgrepet fant sted, gikk fornærmede på spesialskole for ungdom med spesielle behov. Mor er rusmisbruker.

Jenta hadde vært barnevakt, og fikk der anledning til å chatte på internett, hvor hun traff overgriper. Hun fortalte ham sitt navn og alder, og kommunen der hun bodde. Han fortalte at han var 26 år, og bodde i en kommune på en annen kant av landet. Etter hvert utvekslet de mobil-nummer, og sendte hverandre sms-meldinger. Disse var i følge henne snille meldinger om hverdagslige ting. Slik kontakt pågikk i anslagsvis 1 1/2 år, inntil hun en dag fikk en melding der det sto ”Skal vi ligge sammen”. Hun ble ganske paff, og svarte at det ville bli vanskelig siden de bodde langt unna hverandre. Han fortalte da at han få måneder senere skulle flytte til hennes nabokommune. Deres første møte ble avtalt på sms. Han kom i sin bil. De pratet litt sammen, men hun satte seg ikke inn i bilen hans. Hun unnskyldte seg med at hun måtte hjem og gjøre lekser. Hun ble litt betatt av ham. Hun synes han virket kjekk og grei. De fortsatte å ha kontakt på sms. Etter et par måneder traff hun ham igjen. Hun ble med ham på kjøretur, og var litt nervøs siden hun følte at hun ikke kjente ham. De plukket opp en kamerat av overgriper. Dette var en mann fornærmede allerede hadde truffet på internett, og som hadde introdusert henne for overgriper. Fornærmede ble så kjørt tilbake til møtestedet. Hun fikk en klem da hun ble satt av. Neste møte ble avtalt på sms. De gikk på kino sammen. Etterpå kjørte de en tur. I bilen befølte de hverandre utenpå klærne. De kjørte videre til et turområde, hvor de klinte litt sammen utenfor bilen. Fornærmede var med på dette. Hun sa i fra dersom hun mente at overgriper gikk for langt. Han respekterte hennes grenser. Etterpå kjørte han henne til møtestedet. Fornærmede følte nå at hun kunne stole på overgriper.

Ved en tidligere anledning hadde han spurt henne om hun hadde seksuell erfaring. Det fremgikk at han bare var interessert i henne dersom hun var jomfru. Ved en annen anledning spurte hun ham hvorfor han var så interessert i å ligge med ham. Han fortalte at det var fordi hun var tynn og jomfru. De hadde en gang snakket om at dersom de skulle ligge sammen, så skulle hun ta angrepille etterpå fordi kondom ødela mye av følelsen av samleiet.

Fornærmede fikk sms fra overgriper der han fortalte at han skulle være hjemme alene en lengre periode. De avtalte at hun skulle komme til ham. Nesten med en gang de kom hjem til ham, i 18-18:30-tida, spurte han om hun hadde noen seksuelle fantasier. Han viste henne ett par håndjern og ett par tommeljern. Han ble plutselig trøtt, og ville at de skulle legge seg. De satte seg på senga, og han begynte å kysse og beføle henne. Han kledde av henne nedentil, og kjente i skrittet hennes. Hun ville egentlig ikke, men lot ham gjøre det. Deretter la han seg oppå henne og gjennomførte et samleie. Hun forsøkte å dytte ham av seg, men klarte det ikke. Han brukte ikke kondom. Etter at han var ferdig dro han ut for å handle. De spiste deretter mat, før de igjen la seg på senga. Igjen kledde han av henne nedentil, og gjennomførte samleie uten beskyttelse, tross hennes forsøk på å dytte ham unna. Neste morgen kjøpte han angrepille til henne, før de dro hver til sitt. Hun dro hjem til sin far, men fortalte ikke om overgrepet. Neste natt sendte hun melding til sin mor om at hun ikke følte seg bra. Hun fortalte mora om overgrepet. Neste morgen dro de på legevakta. Deretter anmeldte mora overgrepet til politiet. Fornærmede håpet at overgriper skulle få fengselsstraff.

Overgriper erkjente i politiavhør og for retten straffeskyld for å ha hatt to samleier med jente under 16 år. Han hevdet at de begge hadde tatt initiativ, og at det hele var frivillig fra begges side.

Han ble dømt for seksuell omgang med barn under 16 år (straffeloven § 196 første ledd) til straff av fengsel i 90 dager. Videre ble han dømt til å betale fornærmede kr 20.000,- i oppreisning.

Asker og Bærum tingretts dom av 21. august 2003.

Sak 5:

Fornærmede var ei 13 år gammel jente med store psykiske vansker knyttet til en vanskelig livssituasjon. Hun hadde omfattende lærevansker og tilpasningsproblemer i skole og fritids-situasjon. Hun kom i kontakt med overgriper på prategruppe på internett. Gruppen var åpen for brukere over 16 år. Hun oppga et annet navn og sa hun var 16 år. Han oppga rett navn. Han sa han var 21 år, mens hans egentlige alder var 23 år. De snakket om sex. Han sa han ville ligge med henne. De utvekslet mobilnummer, og sendte hverandre meldinger. De avtalte å møtes på et kjøpesenter. Han ville at de skulle ha samleie, men hun ville ikke. De gikk fra hverandre. Noe senere sendte hun sms-melding til ham hvor hun brukte ordet ”kondom”. De møttes igjen. Hun visste at han ville ligge med henne, men hun trodde hele tiden at det ikke ville skje siden hun var så ung. Hun hadde fortalt ham på sms hva hun het og at hun var 13 år. Meldingen med bruk av ordet ”kondom” sendte hun fordi hun visste hva som ville skje. Hun ville at han skulle bruke kondom dersom de skulle ligge sammen. Hun tok ham med seg mot handicap-toalettet. Inne på toalettet ba han henne ta av seg buksa. Hun gjorde som han ba om. Han tok frem kondom og viste det til henne. Hun nikket. Han gjennomførte samleie på gulvet. De gikk sammen fra stedet, og forlot hverandre. Senere samme dag sendte fornærmede melding til domfelte der hun skriver at det var god sex, spør om han har lyst flere ganger, sier hun elsker ham og ber ham ringe. Hun fortalte om overgrepet til voksne samme kveld, som varslet politiet.

Han fortalte til politiet at hans tanke hele tiden var at de skulle ha sex sammen. Han viste til at hun hadde oppgitt 16 år som sin alder. Han hadde aldri mottatt melding om at hun var 13 år. Han mener hun så eldre ut enn 13 år. Han erkjenner å ha hatt samleie med henne, men erkjenner ikke straffeskyld fordi han trodde hun var over 16 år.

Han ble i tingretten domfelt for seksuell omgang i form av samleie med barn under 14 år (strl § 195 første ledd andre straffalternativ) til straff av fengsel i 2 år, hvorav 45 dager ble gjort ubetinget. Videre ble han dømt til å betale fornærmede oppreisning på kr 10.000,-.

Påtalemyndigheten anket over straffutmålingen. Lagmannsretten hadde mer enn to meninger om straffutmålingen og ingen hadde flertall. De for tiltalte minst og nest minst gunstige stemmer ble sammenlagt og gav flertall, hvilket innebar at straffen ble satt til fengsel i 2 år hvorav 1 år og 9 måneder ble gjort betinget.

Påtalemyndigheten anket videre til Høyesterett. Saken ble ikke tillatt fremmet.

Bergen byretts dom av 21. mars 2002, Gulating lagmannsretts dom av 25. november 2002 (LG-2002-01226).

Sak 6:

Fornærmede var 14 år og 8 måneder. Det fremkommer av saksdokumentene at hun var et utsatt barn, som bodde på ungdomspsykiatrisk seksjon da overgrepet skjedde. Overgriper var 22 år, og bodde hjemme sammen med foreldre og søsken.

Jenta kom i kontakt med overgriper da hun via datamaskinen hjemme hos sin mor gikk inn på en pratekanal på Internett kalt Eros20minus, som er beregnet på unge i alderen 16 til 20 år. Hun oppga der kjønn samt stedet hun bodde, og ble kontaktet av overgriper. De gikk inn i en privat samtale. Begge to oppgav rett alder. Han spurte henne om hun er ”trang”. Hun ville ikke svare. Han spurte deretter om bh-størrelse, noe hun svarte på. Hun spurte om ikke de kunne snakke om andre ting, og de gjorde det. Etter denne samtalen gikk det 2-4 uker. Hun gikk da inn på samme nettside. Han responderte raskt på hennes profil, og de gikk også

denne gang inn i en privat samtale. De oppgav fornavn og utvekslet mobilnummer. Etter dette begynte de å sende hverandre sms-meldinger. Han begynte å mase om "telefonsex". Hun ville først ikke, men lot seg overtale. Telefonsexen gikk ut på at han beskrev i detalj hva han ville gjøre med henne. Hun lot som om hun var med. Han sa i denne samtalen at han gjerne ville møte henne og gjøre disse tingene med henne. Hun svarte "sikkert", og sa videre at hun aldri ville gjort disse tingene med ham. Han svarte da at han respekterte det. De hadde kontakt en gang på telefon like etter dette. Det ble ikke snakket om sex.

De gikk lang tid uten kontakt, før hun igjen gikk inn på Eros20minus, og han klikket seg på. De pratet og utvekslet på nytt mobilnummer. Han ville treffe henne. Han ringte henne kort tid etter, og de avtalte at han dagen etter skulle hente henne i sin bil. I denne samtalen spurte han henne om hun var jomfru, noe hun bekreftet. Hun sa at hun vil vente før hun hadde sex.

Hun møtte overgriper neste dag, de leide video og dro hjem til huset der han bodde sammen med foreldre og søsken. Hun ble usikker da det viser seg at de skulle se video på hans rom, ikke i stua, men ble hos ham. Han gjorde raskt tilnærmelser ved å beføle henne, og tok henne så med seg i sengen og kledde av henne mens han fortsatte å beføle henne. Hun turte ikke si at hun ikke ville. Hun var redd og usikker. Da han gjennomførte samleie med henne, ba hun ham om å stoppe og sa at det gjorde vondt. Hun var veldig redd og klarte ikke gjøre noe for å stoppe det hele.

Etter overgrepet kjørte han henne et stykke på hjemveien. Han ville gjerne møte henne igjen, og prøvde i dagene etter flere ganger å komme i kontakt med henne via mobil.

Fornærmede fortalte ingenting til sin mor om overgrepet, da hun var redd moren ville bli sint. Da hun kom tilbake til den ungdomspsykiatriske seksjonen der hun oppholdt seg, fortalte hun det til ei venninne. Venninnen varslet sjefen på avdelingen, som igjen varslet voldtektsteam og politi.

Overgriper ble pågrepet av politiet. Både i politiavhør og for retten erkjente overgriper samleie med barn under 16 år, men mente at det var frivillig.

Han ble domfelt for seksuell omgang med barn under 16 år (straffeloven § 196 første ledd) til en straff av fengsel i 45 dager. Videre ble han dømt til å betale oppreisning til fornærmede med kroner 15.000,-. Dommen ble ikke anket.

Skien og Porsgrunn tingretts dom av 28. januar 2003.

3.3 Spørsmål og svar

Redd Barna har i forbindelse med disse sakene konkrete spørsmål de særlig ønsker belyst. Svarene fremkommer for så vidt av gjennomgangen over, men blir i det følgende mer tydelige ved at hvert spørsmål besvares spesifikt for hver sak. Svarene er gitt på bakgrunn av dokumentene i de seks straffesakene, inkludert rettsavgjørelsene.

Spørsmål I. *Hvilke tilnæringsmåter over hvor lang periode brukte gjerningsmannen for å få kontakt med offeret og hvordan ble møtet planlagt/avtalt?*

sak I: De møttes på pratekanal på internett. Han fikk mobilnummeret hennes. De sendte sms-meldinger til hverandre. Han ville etter kort tid møte henne. De møttes minst seks ganger i løpet av ca seks uker. Møtene ble avtalt på sms. Han hadde sex med henne alle ganger bortsett fra den første.

sak 2: De møttes på pratekanal på internett. Hun gav ham sitt mobilnummer første gang de chattet. Han ringte henne samme kveld. De snakket hver dag i ei uke. Da reiste han og møtte henne. Han hadde flere samleier med henne gjennom deres første møte. De møttes igjen to uker senere. Også da hadde han flere samleier med henne. Da han dro hjem, reiste hun etter. Han gjennomførte flere samleier med henne hjemme hos seg, før politiet kom og pågrep ham.

sak 3: De møttes på erotisk pratekanal på internett. Jentene gav ham sitt mobilnummer første gang de chattet. Han ringte dem samme kveld. Han ville møte dem, men de sa det ikke passet. Dagen etter reiste han likevel og møtte den ene jenta, og hadde samleie med henne. Påfølgende dag møtte han den andre jenta, og hadde oral samleie med henne.

sak 4: De møttes på pratekanal på internett ca 2 år før overgrepet skjedde. De hadde jevnlig kontakt må pratekanalen, og etter hvert begynte de også å kommunisere på sms. Tiltalte flyttet til annen kant av landet ett års tid. Kontakten ble da mer sporadisk, men i denne tida også via e-post. Sms-kontakten økte da tiltalte flyttet tilbake til jentas nærområde. Meldingene hadde innhold både av seksuell karakter og hverdagslige ting. De ble etter hvert mer og mer sex-fikserte fra begge parters side. Etter i underkant av halvannet år møttes de for første gang. Møtene ble avtalt på sms. Etter først å ha hatt tre korte møter i bil, ba han henne på sms komme hjem til seg der han hadde to samleier med henne.

sak 5: De to hadde snakket to ganger med hverandre på prategruppe på internett. Gruppen var åpen for brukere over 16 år. Han sa der at han ville ligge med henne. Etter dette sendte de meldinger til hverandre. Han skrev han ville møte henne. Etter noen dager møttes de på et kjøpesenter. Han ville at de skulle ha samleie, hun ville ikke. De gikk fra hverandre. Hun sendte noe senere en sms-melding til ham hvor hun ba ham komme tilbake. De møttes igjen, og han hadde samleie med henne på gulvet på et offentlig toalett.

sak 6: De møttes på erotisk pratekanal på internett og hadde noe kontakt pr sms og telefon. De snakket dels om sex. Han ville ha telefonsex med henne. Hun latet som om hun var med på det. De snakket om å møtes. Det er noe uklart hvor lang tid som gikk fra de første gang hadde kontakt til de møttes. Det synes som om det er snakk om noen uker. Den aktuelle dagen ringte han henne og avtalte å møtes. De møttes, og han gjennomførte samleie med henne.

Spørsmål 2. *I hvilken grad legger retten vekt på måten offer og overgriper har møtt hverandre på?*¹³

sak 1: Det legges vekt på i skjerpene retning at han lurte henne. internett var langt på vei en forutsetning for å få til dette. Han gjorde seg til venns med henne ved å late som om han var en 19-åring.

sak 2: Det fremkommer ikke eksplisitt at retten i sin straffeutmåling legger vekt på dette. Men mannen forklarte for politiet og retten at han var forelsket i henne – noe som i så fall kunne hatt betydning for straffutmålingen. Til dette skriver tingretten: ”Selv om fornærmede har forklart at hun var forelsket i tiltalte og tiltalte har forklart at dette var ”et slags kjæresteforhold”, finner retten det utvilsomt at det ikke var snakk om noe slikt forhold. Tiltalte hadde det første samleiet med fornærmede få timer etter at de hadde møttes første gang. De kjente hverandre knapt, selv om de hadde hatt noe kontakt på internett og telefon”.

sak 3: Det fremkommer ikke at retten i sin straffeutmåling legger vekt på dette.

¹³ Se Høyesteretts uttalelse i Rt-2003-128 samt lagmannsrettens uttalelse i sak Rt-2001-1354, referert i kapittel 3.4.

sak 4: Retten skriver at ”Forholdet hadde preg av utnyttelse av en jente han over tid hadde opparbeidet tillit hos med tanke på seksuell utgang helt fra hun var 12 år gammel ved chatting på internett og sms-meldinger samt tre korte møter. Utviklingen dem i mellom var altså slik at tiltalte, da han ba fornærmede hjem til seg, hadde et press på henne til å gjøre som han ville, et press han utnyttet til egen tilfredsstillelse.”

sak 5: Tre av lagmannsrettens dommere skriver: ”Den begrensede kontakten som har vært mellom partene, innebærer også at domfelte ikke har hatt mulighet til å vurdere hvorledes fornærmede ville takle en slik seksuell kontakt som de hadde.” Retten viser så til lovens forarbeider, der det klart fremkommer at om den mindreårige samtykker eller tar initiativ til sex, er det uten betydning for den voksnes straffbarhet. Regelen bygger på en tanke om at personer under en viss alder ikke har tilstrekkelig bevisst forhold til sin seksualitet. De bør derfor beskyttes mot utbytting. De skriver videre at ”Domfelte var 10 år eldre enn fornærmede. Fornærmede har behov for vern mot sin egen umodne adferd.”

sak 6: Retten nevner at han ikke hadde møtt eller sett henne før overgrepet fant sted og at han ikke hadde utviklet noe varig kjærlighetsforhold til henne.

Spørsmål 3. *Har måten partene fremstilte seg på under chatten hatt betydning for utfallet av saken eller straffutmålingen?*

sak 1: Ja. I dommen legger retten vekt på at tiltalte lurte henne med egen alder. Videre at han har diktet opp den 19 år gamle Kjetil Andre, og brukt denne fantasifiguren til å komme i kontakt med jenta. Dette har hatt betydning for straffutmålingen i skjerpene retning.

sak 2: Nei.

sak 3: Muligens: Retten uttaler seg om jentenes pågåenhet. Se under punkt 6.

sak 4: Summen av kommunikasjonen har hatt betydning, se under punkt 2.

sak 5: Hun sa første gang de snakket sammen at hun var 19 år, senere at hun var 16 år. På sms skrev hun at hun var 13 år. Han viste til at hun var på en kanal for personer 16 år og eldre. Lagmannsretten mener dette ikke har betydning i formildende retning: ”Kontakten ble etablert på en internettlinje som forutsetningsvis bare var åpen for personer på 16 år og eldre, men domfelte måtte vite at dette ikke innebar noen kontroll av fornærmedes alder”.

sak 6: Retten legger til grunn at han som fysisk og psykisk ganske overlegen ved det aktuelle forholdet i realiteten også var ledende og manipulerende. Dette selv om hun tidligere pr internett, sms og telefon og ved det aktuelle forholdet i følge retten dels kan ha vært utfordrende, aktiv og ikke protesterende, herunder også hensett til at hun i liten grad maktet å sette grenser.

Spørsmål 4. *Ga partene feilaktige opplysninger om seg selv på chatten og i hvilken grad fremsto disse som sannferdige for den annen part?*

sak 1: Hun gjorde ikke det. Han oppga å være 19 år gammel. Hun trodde lenge på det. Da de møttes, utga han seg for å være en annen enn den hun hadde chattet med. Han sa da at han var

37 år. Hans alder var 47 år.

sak 2: Nei.

sak 3: Han gjorde i ankeomgangen gjeldende at han med grunn trodde de to jentene var seksten år gamle og at de var særlig pågående. Dette siste mener retten burde skjerpet hans aktsomhetsgrad, slik at det slår i hjel hans første anførsel, se under pkt 6.

sak 4: Nei.

sak 5: Hun sa på chatten at hun var 16 år. Skal senere sagt på sms at hun var 13 år. Han sa han var 21 år, mens han egentlig var 23 år.

sak 6: Nei

Spørsmål 5. *Kan det som har skjedd på chatten (i forkant av overgrepet) sies å gå under definisjonen av "seksuelle tilnærmelser mot barn"?¹⁴*

sak 1: Det ble ikke snakket om sex på chatten.

sak 2: Det ble ikke snakket om sex på chatten.

sak 3: De snakket meget direkte om sex. Se svar under spm 6.

sak 4: De snakket mye sammen. Noen ganger om sex, men også om andre ting.

sak 5: De snakket om sex. Han sa han ville ligge med henne.

sak 6: De snakket om sex. Mest på telefon, der han ved en anledning hadde såkalt telefonsex med henne.

Spørsmål 6. *Hvilke aktsomhetskrav legges på overgriper?¹⁵*

sak 1: Han visste hennes alder hele tida.

sak 2: Han hevder at han ikke visste at hun var under 16 år. Begge rettsinstanser finner det bevist at han var klar over at hun bare var 13 år. Fornærmede har fortalt ham det, søstera hennes har fortalt ham det, han har i ord bekreftet det overfor venninna hennes.

sak 3: Vedrørende fornærmedes alder uttaler lagmannsretten: "lagmannsretten legger således til grunn at A selv mente at de fornærmede var seksten år gamle. (...) Slik A opplevde situasjonen hadde han god grunn til å være ekstra varsom. Han opplevde de fornærmede som svært direkte og hemningsløse, fullstendig uten bluferdighet, i en slik grad at tanken om fremmelige umodne mindreårige i en utprøvingssituasjon skulle ha meldt seg hos ham. Dette må gjelde selv om de opplysninger som er gitt om de fornærmede, tyder på at de var fysisk velutviklede (...)." Generelt: "Straffverdigheten blir ikke mindre om de mindreårige selv er pågående.

¹⁴ Det er uklart hva som menes med "seksuelle tilnærmelser mot barn". Det tenkes kanskje på bestemmelsen i strl § 201 bokstav c. Denne gjennomgås i kap 5.3.

¹⁵ Skyldkravet er forsett. Det ses her på kravet knyttet til fornærmedes alder. Smh kap. 2.1.3

Straffebestemmelsene for seksuelle overgrep mot mindreårige er meget strenge. De skal verne de mindreårige også mot dem selv, i den forstand at den voksne overgriper selv må ta hele ansvaret”.

Og: ”I denne sak har man fått illustrert hvor lett det er å etablere kontakt over pratekanaler på internett mellom nysgjerrige, utprøvende mindreårige og andre som søker seksualpartnere. Det som har skjedd i denne sak, bekrefter behovet for strenge reaksjoner av allmennpreventive grunner.”

sak 4: Han visste hennes alder hele tida.

sak 5: Retten skriver: ”Kontakten ble etablert på en internettlinje som forutsetningsvis bare var åpen for personer på 16 år og eldre, men domfelte måtte vite at dette ikke innebar noen kontroll av fornærmedes alder.”

sak 6: Han visste hennes alder hele tida.

Spørsmål 7: Er det i retten prosedert også på at kommunikasjonen på chatten var straffbar?

Samtlige saker: Det fremkommer ikke av sakens dokumenter, herunder rettsavgjørelsene, at dette er anført. Smh. spørsmål 5. Se også kap. 5.3.

3.4 Annen rettspraksis

Høyesterett har de siste årene behandlet flere overgrepssaker der voksne har kommet i kontakt med barn på internett. Disse er gjennomgått¹⁶. I det følgende vil det bli vist til uttalelser fra noen av disse sakene.

Høyesterett bemerker i en kjennelse av 28. januar 2003, Rt-2003-128, følgende:

”...domfelte innledet sitt bekjentskap med begge de fornærmede ved såkalt ”chatting” på Internett. Dette er et mønster som går igjen i flere straffesaker av lignende karakter, der voksne menn er kommet i kontakt med mindreårige piker med det formål å etablere et seksuelt forhold. Den anonyme kontakten via Internett synes velegnet for den som ønsker å skape en erotisk ladet forbindelse med ukjente mennesker. Neste skritt vil gjerne – som i denne og andre saker – være en mer personlig kontakt ved SMS-meldinger og mobiltelefonsamtaler, før det inngås avtale om å treffes. Fremgangsmåten vil fra den voksnes side ofte være et ledd i en gjennomtenkt strategi.”

I Storbritannia kalles denne prosessen ”grooming”, se kapittel 4.

Saken gjelder en 25 år gammel mann som hadde hatt samleier med to jenter på henholdsvis 12 år og 11 måneder og 15 år og 8 måneder. For dette ble han dømt til straff av fengsel i 2 år og 1 måned. Det at domfelte hadde etablert kontakt med jentene via internett og sms-meldinger, kunne ikke tillegges vekt i formildende retning. Høyesterettsdommeren uttaler: ”Etter min mening skal det svært mye til før det overhodet kan etableres en relasjon mellom en 25 år gammel mann og en pike under 13 år, som kan tenkes å virke formildende ved straffutmålingen hvis han forgriper seg seksuelt på henne. Med en slik aldersforskjell må det forventes at den voksne avstår fra enhver seksuell kontakt, uansett om den mindreårige tar initiativ eller ønsker slik kontakt, jf HR-2002-00738”.

¹⁶ Avgjørelsene er funnet på lovdata. Det er gjennomført søk på de aktuelle lovparagrafer samt med søkeordene ”barn” + ”internett”.

Rt-2003-841 omhandler en sak der en 32 år gammel mann hadde tre samleier i løpet av en ti-dagersperiode med ei jente 12 år og 5 måneder etter å ha oppnådd fortrolighet med henne på internett. Han var kjent med hennes alder. Samleiene var planlagt fra hans side. Ved to av tilfellene ble det ikke brukt prevensjon, noe som utsatte henne for fare for både graviditet og seksuelt overførbare sykdommer. Ett samleie ble videofilmet. Dette fremstår som en ekstra belastning. I formildende retning legger retten vekt på at domfelte erkjente forholdet umiddelbart og innrømmet straffeskyld, slik at fornærmede ble spart for den ekstrabelastning som følger av det under straffesaken er uvisst om hun blir trodd. Det legges til grunn at domfelte i utvikling må antas å ha vært omtrent jevnbyrdig med fornærmede. Det ble lagt vekt på dette i straffutmålingen, jf. § 195 fjerde ledd. Det ble videre lagt vekt på at saken var blitt gammel. Tiltalte ble dømt til en straff på 2 år betinget fengsel. Det straffbare forholdet ble begått før endringen av straffelovens sedelighetskapittel 11. august 2000 – en lovendring som innebar en betydelig skjerpelse i forhold til det straffenivå som fulgte av tidligere rettspraksis.

Rt-2001-1354: 26 år gammel mann ble av Høyesterett dømt til fengsel i ett år, hvorav seks måneder ble gjort betinget med en prøvetid på 2 år, for å ha hatt samleie med en jente på 13 år og 8 måneder (Forhold fra før lovendringen i 2000 – minstestrafen var da 1 år). De ble kjent med hverandre ved chatting på en pratelinje beregnet på kontakt mellom personer under 20 år. At forholdet umiddelbart ble erkjent, er formildende for straffen fordi fornærmede slik blir spart for den ekstra belastning det ville være under rettssaken dersom det var uvisst om hun ville bli trodd. Det ser ut av domspremissene som at det er den umiddelbare erkjennelse og tilståelse som begrunner at halvparten av straffen gjøres betinget.

Selv om saken ble behandlet av Høyesterett og straffen der ble satt ned¹⁷, er det av interesse også å se på lagmannsrettens dom. Lagmannsretten fremhever at han gjennom kontakten på internett har oppnådd jentas tillit og etablert en seksuelt relatert kommunikasjon over avstand og i en ”ufarlig” sosial sammenheng. Da han var ved hennes hjemsted og tok kontakt med henne, var hensikten å ha seksuell omgang med henne. Lagmannsretten finner at det av allmennpreventive grunner må reageres strengt mot voksne som skaffer seg innpass hos barn på denne måten. Særlig må dette gjelde når handlingen er rettet mot umodne barn uten tidligere seksuell erfaring, og som ikke har nødvendige forutsetninger for å vurdere konsekvensene av å innlate seg på seksuelle aktiviteter med voksne. Kontakt via internett og andre moderne medier er blitt alminnelig, og åpner for misbruk. Dette lar seg vanskelig kontrollere. Etter rettens vurdering må det slås hardt ned på seksuelt misbruk som lar seg planlegge og gjennomføre ved at godt voksne personer bevisst søker kontakt på nettsteder som er beregnet på kontakt mellom vesentlig yngre personer, og derved utnytter den mulighet som følger av forskjell i alder og erfaring.

¹⁷ Lagmannsrettens flertall mente straffen burde settes til ett års fengsel. Mindretallet ville gjøre fem måneder betinget.

Kapittel 4

Engelsk lovgivning

4.1 Lovtekst

Seksuelle overgrep mot barn er selvsagt også straffbart i Storbritannia, det samme er forsøk på slike forbrytelser. Men for ytterligere å beskytte barn mot overgripere, vedtok det britiske parlamentet i 2003 en egen lovbestemmelse som forbyr såkalt ”grooming”.

Straffebestemmelsen lyder:

Section 15 Meeting a child following sexual grooming etc.

- (1) A person aged 18 or over (A) commits an offence if-
 - (a) having met or communicated with another person (B) on at least two earlier occasions, he-
 - (i) intentionally meets B, or
 - (ii) travels with the intention of meeting B in any part of the world
 - (b) at the time, he intends to do anything to or in respect of B, during or after the meeting and in any part of the world, which if done will involve the commission by A of a relevant offence,
 - (c) B is under 16, and
 - (d) A does not reasonably believe that B is 16 or over
- (2) In subsection (1) –
 - (a) the reference to A having met or communicated with B is a reference to A having met B in any part of the world or having communicated with B by any means from, to or in any part of the world;
 - (b) “relevant offence” means –
 - (i) an offence under this Part
 - (ii) an offence within any of paragraphs 61 to 92 of Schedule 3, or
 - (iii) anything done outside England and Wales and Northern Ireland which is not an offence within sub-paragraph (i) or (ii) but would be an offence within sub-paragraph (i) if done in England and Wales.
- (3) In this section as it applies to Northern Ireland –
 - (a) subsection (1) has effect with the substitution of “17” for “16” in both places;
 - (b) subsection (2)(b)(iii) has effect with the substitution of “sub-paragraph (ii) if done in Northern Ireland” for “sub-paragraph (i) if done in England and Wales”.
- (4) A person guilty of an offence under this section is liable –
 - (a) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding 6 months or a fine not exceeding the statutory maximum or both;
 - (b) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding 10 years.

4.2 Bakgrunn for bestemmelsen

4,8 millioner britiske barn hadde i 2003 tilgang til internett. Dette er mer enn en dobling i forhold til to år tidligere. Mer enn 1 million av disse er under 14 år. 65 prosent av alle mellom 7 og 16 år er jevnlig brukere av e-post som kommunikasjonsmiddel. 23 prosent av barna bruker chatte-rom. Blant 15- og 16-åringene er 41 prosent brukere av chatte-rom.¹⁸

Pedofiles¹⁹ bruk av internett for å møte barn er i Storbritannia ansett for å være et stort problem.

I oktober 2000 ble en 33 år gammel mann dømt til fem års fengsel for å ha forgrepet seg seksuelt på ei 13 år gammel jente han hadde møtt på en chatteside på internett. Gjennom måneder med chatting hadde han bygget opp et vennskap med henne, som han utnyttet til å møte henne og ha sex med henne. Mannen ble tatt da han etter dette overgrepet var på vei for å møte ei 14 år gammel jente.

Da saken ble kjent gjennom engelske medier, startet debatten om hva en gjør for å beskytte barn mot overgripere. Det ble vist til at politiet måtte latt mannen gå fri dersom det hadde klart å stoppe ham før han møtte 13-åringen. At han var på vei for å møte ei 14 år gammel jente for å ha sex med henne, var ikke i seg selv straffbart. Britiske foreldre var bekymret og fortvilet over at politiet ikke kunne trygge barnas sikkerhet.

Siden denne saken har en blitt kjent med en rekke saker der seksualforbrytere gjennom chatte-sider på Internett har bygd opp vennskap med barn – en prosess som har fått navnet ”grooming”. Barnet gir fra seg navn og mobilnummer, og går med på å møte den voksne fordi han som følge av ”groomingen” ikke lenger oppfattes som en fremmed, men som en venn.

The paedophile unit i Scotland Yard tok opp med innenriksministeren politiets frustrasjon over at de ikke har hatt en hjemmel til å pågripe og straffedømme disse voksne før de begår overgrep mot barn. Det ble hevdet at dette er pedofile som vil prøve seg igjen og igjen. Dersom den pedofile blir stoppet før han forgriper seg på et barn, vil han finne seg et nytt offer neste dag. Det retoriske spørsmål som ble stilt, var om en skal sitte og vente til et barn var voldtatt og kanskje drept, eller om en skal fengsle den pedofile før han har kommet så langt.

Regjeringen var lydhør. Den ville sikre seg at det er trygt for britiske barn å bruke internett. I mars 2001 etablerte den et forum kalt *Task Force on Child Protection on the Internet*. I dette forumet, som også har etablert undergrupper, kom eksperter fra internettindustrien, barnerettighetsorganisasjoner, politiet og andre sammen for å håndtere krenkelser av barn på internett.

Det er på dette forumets initiativ at regjeringen foreslo lovbestemmelsen mot ”grooming”. Formålet med bestemmelsen er å sikre seg at en kan reagere mot voksne som bruker internett til å forgripe seg på uskyldige barn. Forslaget ble lagt fram for det britiske parlamentet i november 2002, i forbindelse med at straffebestemmelsene vedrørende seksualforbrytelser ble gjennomgått og samlet i egen lov, den såkalte ”Sexual Offences Act 2003”²⁰

Lovforslaget ble gjenstand for grundig debatt i House of Lords i februar 2003 og oversendt House of Commons i juni. Forslaget ble debattert i plenum i september samme år, og deretter komitebehandlet. Det ble foretatt noen endringer i forhold til det opprinnelige forslaget fra Innenriksministeriet. Lovbestemmelsen ble vedtatt av parlamentet i november 2003, og deretter kontrassegnert av Dronningen. Loven ventes å tre i kraft mai 2004.

4.3 Hvilke kriminelle handlinger rammes av grooming-bestemmelsen?

Det er etter denne bestemmelsen forbudt for en voksen over 18 år å møte eller reise for å møte et barn under 16 år der intensjonen (hensikten) er å foreta en alvorlig forbrytelse, dersom den voksne har møtt eller kommunisert med barnet ved i alle fall to tidligere anledninger.

¹⁸ jf. rapporten ”Chat Wise, Street Wise – children and Internet chat services” fra Internet Crime Forum Internet Relay Chat sub-group, referert i ”Sexual Offences Bill [HL] – Second Reading, House of Commons, Tuesday 15th July 2003” fra Parliamentary Resources Unit.

¹⁹ det kan synes som om en i Storbritannia konsekvent bruker betegnelsen ”pedofil” om voksne som forgriper seg på barn.

²⁰ jf. Home Office’s White Paper ”Protecting the Public: strengthening protection against sex offenders and reforming the law on sexual offences” (Cm 5668)

Forbrytelsen er foretatt i det vedkommende reiser for å møte barnet, eller faktisk møter barnet. Det er dette som er kjernen i den nye lovbestemmelsen: Det er ikke lenger et krav for domfellelse at et planlagt overgrep har skjedd.

Det spiller ingen rolle hvor i verden barnet befinner seg eller møtet skal finne sted. Det er imidlertid et krav at reisen eller deler av denne er foretatt i Storbritannia.

Kommunikasjonen i forkant av møtet er ikke begrenset til å gjelde via internett. Opprinnelig var det ment å gjelde online kommunikasjon, og det er nok i hovedsak via internett en vil se slik kommunikasjon mellom voksne og barn. Men også direkte samtaler med barnet samt telefonsamtaler dekkes av bestemmelsen. Det kan være tilfeldig at den voksne er kommet i kontakt med barnet. Og kommunikasjonen trenger ikke å ha seksuelt preg over seg.

Det er først og fremst intensjoner om å begå seksualforbrytelser som rammes av bestemmelsen, selv om også intensjoner om å begå andre alvorlige forbrytelser rammes. For enkelthet skyld vil ”seksualforbrytelse” bli brukt i den videre framstilling.

4.4 Debattene i det britiske parlamentet

4.4.1 House of Lords

Forslaget til ny seksuallov ble nøye diskutert i House of Lords (overhuset), både hva gjaldt de mer prinsipielle spørsmål samt detaljer knyttet til den enkelte lovbestemmelse. En slik grundig debatt er ikke vanlig i overhuset. Overhuset kom raskt inn på diskusjonen om grooming-bestemmelsen. Det ble av saksordfører uttrykt bekymring for at bestemmelsen, som ble begrunnet ut fra effektiv beskyttelse av mulige ofre, hadde som følge at voksnes kommunikasjon med barn ble mistenkeliggjort, endog kriminalisert. Det å møte og kommunisere med et barn er ingen kriminell handling. Nesten all form for kontakt og kommunikasjon med barn er fullstendig uskyldig. Om en handling rammes av bestemmelsen er avhengig av at personen har en intensjon om en seksuell handling overfor barnet. Det ble fremhevet at en kunne støtte en slik lovbestemmelse dersom den rammet kun personer med slike intensjoner, og ikke uskyldig dumskap. Og det ble etterspurt hvordan en skulle få til effektiv håndhevelse i form av å ta dem med pedofile intensjoner. Det ble vist til at den minste antydning til at en person var pedofil, kunne utløse de mest skremmende voldshandlinger fra folk rundt ham. En urettmessig anklage om pedofili, kunne således få dramatiske konsekvenser.

4.4.2 House of Commons

Få dager før House of Commons (underhuset) gikk gjennom sin andre høring av lovbestemmelsen, i juli 2003, ble ei ung jente meldt savnet av sine foreldre. Det viste seg at hun hadde reist til Frankrike sammen med en amerikansk mann hun hadde møtt på internett. Såvel britisk som fransk politi, samt Europol og Interpol, var aktivt med i letingen etter de to. Saken fikk stor medieoppmærksomhet, og preget debatten i underhuset.

4.4.2.1 Nærmere om kommunikasjonen

Tross den konkrete hendelsen ble lovforslaget også i underhuset møtt med noe tilbakeholdenhet, både under høringen i juli 2003 og under plenumsdebatten i september samme år. En var som i overhuset særlig bekymret for at bestemmelsen skulle føre til en kriminalisering av uskyldig kommunikasjon der en trekker den konklusjon at dersom en voksen kommuniserer med et barn via internett, så betyr det at han har uhederlige hensikter. Det ble derfor diskutert om en i lovbestemmelsen skulle kreve at kommunikasjonen som fant sted i forkant av møtet måtte være enten seksuell i sin natur eller slik at den voksne utga seg for å være en annen, og i

barnets øyne, ufarlig person – f. eks ved å oppgi at han selv var et barn.

Følgende forslag til tillegg til (1)(A)(ii) ble debattert:

“...the earlier communications are sexual in nature or involve A impersonating another person in a way calculated to induce B to believe that it would be safe and appropriate to meet A”

Til dette svarte innenriksminister David Blunkett (New Labour): ”I want to impress on the Committee the need for the provisions and the reasons why the amendment would not help. I shall do so through an example, which I hope that Committee members will find persuasive. Let us say that a man in his 20s communicates with a girl of 13 or 14. He does so using the internet and talks through the internet about his favourite pop groups and television programme, and the things that he likes and does not like, and in that way befriends the child. He then makes an arrangement to travel to meet her with the intention – with the intention – of committing a sexual offence against her. He may even communicate his intention to commit the sexual offence to another adult friend, perhaps someone with similar sexual interests. But in that case, he has neither tried to impersonate someone else nor been remotely sexual in anything in his communication or amended the offence in this clause in the way suggested in the amendment, that gentleman would walk away scot free. I believe that all honourable Members would agree that we are trying to catch precisely that type of individual with the offence”. Tillegget ble ikke vedtatt. Slik kommunikasjon som nevnes i tilleggsforslaget vil imidlertid ha verdi når en skal bevise at vedkommende hadde som intensjon å foreta en seksualforbrytelse.

Det ble videre debattert om en – som foreslått fra regjeringen – skulle kreve at den voksne og barnet hadde møtt eller kommunisert med hverandre i alle fall to ganger før møtet. Det ble vist til at det kunne være fare for en forbrytelse mot barn selv etter kun en tidligere kontakt. I svaret som gis til dette, fremheves det at kravet om i alle fall to tidligere kommunikasjoner er nøye gjennomtenkt, etter drøftinger med bl.a. The paedophile unit i Scotland Yard. Videre understrekes det av innenriksministeren at en ikke ønsker å ramme den dumskapen en person ved en anledning kan stå for, og som aldri går lenger enn dit. Og videre: ”We want to capture people who are engaged in a course of action, but to do so in an early stage. Two occasions suggests a course of action, and we want to ensure that that and any subsequent contact is captured”. Det kan ut fra parlamentsdebatten se ut som at det særlig er tanken på å kunne føre tilstrekkelige bevis for at det foreligger den nødvendige intensjon som gjør at en setter slikt krav.

4.4.2.2 Nærmere om intensjonen

Intensjonen, hensikten, må bevises ut over enhver rimelig og fornuftig tvil. Da vil en måtte se på de omkringliggende faktorer. Som nevnt over vil den kommunikasjonen som har vært i forkant av møtet, kunne fungere som bevis. Som eksempel i parlamentets debatt nevnes at den voksne har utgitt seg for å være barn eller at kommunikasjonen har hatt et seksuelt preg. At den voksne har mailt pornografiske bilder til barnet, er et annet eksempel.

I media har det vært debattert om lovforslaget ville føre til at en ikke lenger kunne kjøpe iskrem til naboens barn, uten å risikere tiltale og straff. Også hos lovgiver har en fremhevet at en må ha klare krav til bevis, slik at en ikke risikerer at loven blir brukt til å skape problemer for folk en ikke liker. I debatten i parlamentet ble det fremhevet at beviskravet – ut over enhver rimelig tvil – selvsagt skal gjelde, slik at en ikke skal slå ned på uskyldig oppførsel.

Skyldkravet er forsett. Av særlig betydning vil være hva den voksne visste om barnets alder. Handlingen er ikke straffbar dersom den voksne med grunn trodde at barnet han møtte var over 16 år²¹. At hun har sagt at hun er 16 år eller eldre, vil således kunne føre til frifinnelse. Dette vil særlig gjelde i de tilfeller der den voksne er på vei for å møte et barn han faktisk ikke har sett, men kun kommunisert med via internett/telefon. Det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden – som må bevise ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at gjerningspersonen

²¹ Dette er således et strengere krav for domfellelse enn etter de norske bestemmelsen om aldersvillfarelse ved seksuell omgang med barn, se kap. 2.

forsto eller eller anså det som sannsynlig at barnet var under 16 år. Dersom han trodde barnet var under 16 år, men det i realiteten er en voksen han er på vei til å møte - typisk en politikvinne som har gått inn i barnets sted - vil han kunne dømmes for forsøk på overtredelse av denne lovbestemmelsen.

4.4.2.3 Nærmere om strafferammen

I Storbritannia er strafferammen for seksuell omgang med barn under 13 år fengsel på livstid. For barn mellom 13 og 16 år er strafferammen 14 års fengsel. Ved overtredelse av groomingbestemmelsen er maksimalstraffen fengsel i 10 år.

Innenriksdepartementet foreslo en strafferamme på 5 år. I debatten i House of Commons fremmet saksordføreren²², som er fra det konservative partiet, forslag om 14 års strafferamme, som er lengste tidsbestemte straff i Storbritannia. Han fremhevet at fem års strafferamme er passe i de vanlige tilfeller, men at en må ha mulighet til å idømme lovens strengeste tidsbestemte straff i de eksepsjonelle tilfeller. Som eksempel nevnes et tenkt tilfelle der en pedofil som gjentatte ganger tidligere er straffedømt for seksuelle overgrep mot barn blir stoppet på vei til et møte med et barn, og der en finner ting på ham som indikerer at en meget alvorlig forbrytelse er planlagt. Med strafferamme fem år vil han som følge av god oppførsel under soning slippe ut etter 2 års fengsel – noe som i parlamentsmedlemmets øyne utvilsomt vil virke støtende på folks rettsoppfatning.

Strafferamme på 10 års fengsel ble lansert under debatten i House of Commons som et kompromiss. Da komiteen etter denne innledende debatten behandlet lovforslaget, ble dette dens innstilling. Departementet støttet innstillingen, og 10 års strafferamme ble vedtatt.

4.4.2.4 Barnets sikkerhet må komme først...

Det var en viss skepsis til å kriminalisere intensjonen om å begå en kriminell handling. Det ble gjentatte ganger under debatten i parlamentet bedt om forsikringer for at en har det samme krav til bevis – ut over enhver rimelig tvil - når det er intensjonen som skal bevises som når det er et tradisjonelt lovbrudd som skal bevises. Slike forsikringer ble gitt. Alle var enig om at uskyldige ikke skal dømmes. Men, en må forhindre at barn blir utsatt for alvorlige overgrep. I det konkrete eksempelet Innenriksministeren gav i debatten ville det ikke være grunnlag for å dømme personer for forsøk på overgrep. Politiet måtte latt ham gå – til det mange mener vil være nye overgrep. Ved å kriminalisere intensjonen vil en kunne dømme denne personen til fengsel. Da hadde en, slik lovgiver ser det, ikke bare unngått det bestemte lovbrudd han hadde intensjoner om å begå, men ved å domfelle ham for å ha denne intensjonen ville en også forhindre nye overgrep. Eller, som saksordføreren sier i debatten: "... the dreadful truth, according to the evidence, is that individuals who have a propensity to commit paedophile offences will continue to do so over and over again". Han reflekterer så over den grusomme skjebne til den enkelte innsatte som sitter fengslet for livstid og nok aldri kommer ut derfra igjen, men avslutter: "However, we recognise that the safety of children must come first".

²² dvs det parlamentsmedlem som har hovedansvaret for saken.

Kapittel 5

Drøfting og anbefaling

5.1 Innledning

Alle er enige om at barn skal kunne ferdes trygt på internett. Barn skal ikke utsettes for overgrep, men kunne bruke nettet som et sted å lære, lese og leke. Trygg internettbruk må først og fremst være foreldrenes ansvar. Slik foreldre lærer barna å ferdes trygt i trafikken, må de lære barna å ferdes trygt på internett.

I trafikken har vi lovbestemte regler å forholde oss til. Reglene er der for å påvirke vår adferd, slik at det er trygt å ferdes i trafikken. Dersom en ikke følger disse, risikerer en å bli straffet. Dette uttrykker alvoret bak reglene. Når folk vet at en handling er belagt med straff, får de et ekstra motiv for ikke å foreta handlingen.

Bør trafikken på internett være styrt av lovbestemte regler? Trenger en regler på nettet, slik at det blir tryggere for barn å ferdes der?

5.2 Grooming-bestemmelse også i norsk rett?

5.2.1 Problemstillingen

Det er ikke straffbart for voksne å kommunisere med barn. Det er heller ikke straffbart for voksne å møte barn. Det er straffbart å ha sex med barn. Det er også straffbart å forsøke å ha sex med barn. Da straffelovens kapittel om seksualforbrytelser ble revidert i 2000, ble barns vern mot seksuelle overgrep styrket. Men ”grooming” var ikke noe tema for lovgiver.

Det at Storbritannia har vedtatt en egen bestemmelse mot ”grooming”, gjør det naturlig å spørre seg om vi bør vedta en tilsvarende lovbestemmelse:

Bør det, som i Storbritannia, være straffbart å møte eller reise for å møte et barn en har kommunisert med ved minst to tidligere anledninger, dersom intensjonen med møtet er å begå en alvorlig forbrytelse mot barnet?

Hovedbegrunnelsen for en slik bestemmelse er å forhindre overgrep mot barn. Samfunnet skal ha mulighet til å ta og straffe den voksne før han har forgrepet seg på barnet. Ingen kan være uenige i at dette er det ideelle. Dersom en grooming-bestemmelse kan spare barn for å bli utsatt for seksuelle overgrep, bør en gjøre som Storbritannia og vedta en slik bestemmelse. Den britiske lovbestemmelsen trer i kraft 1. mai 2004. Først etter at lovbestemmelsen har fått virke en stund, vil en kunne svare på om den gir barn et reelt vern mot overgrep. Foreløpig må en nøye seg med antagelser om hvordan lovbestemmelsen vil fungere i praksis.

5.2.2 Vil en grooming-bestemmelse være effektiv?

Dersom en ser på sakene som er gjennomgått i kapittel 3 og holder disse opp mot grooming-bestemmelsen, ser en følgende:

Sak 1:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen: De har kommunisert minst to ganger før han reiser for å møte henne. Det fremkommer ikke noe i sakens dokumenter som tilsier en bestemt

intensjon i forkant av første møte. Det ble ikke begått overgrep i forbindelse med dette møtet. Siktete er tidligere bøtelagt for besittelse av barnepornografi.

Sak 2:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen. De kommuniserer en rekke ganger gjennom ca ei uke, før han reiser til henne. Det fremkommer ikke noe i sakens dokumenter som tilsier en bestemt intensjon i forkant av første møte. Hun synes det var det fine med ham – at han ikke snakket om sex. Retten legger ikke til grunn hans forklaring om at han trodde hun var over 16 år.

Sak 3:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen. De kommuniserer en rekke ganger i to dager. Ut i fra hans egen politiforklaring kan han synes å ha intensjon om å begå overgrep. Han sa han ville komme til fornærmede 1 og ligge med henne. Ut fra sakens dokumenter er det litt uklart om det også var slik med fornærmede nr 2. Det fremkommer at grunnen til at fornærmede nr 2 ville treffe overgriper, var at han hadde hatt samleie med nr 1. Det kan synes som om dette er motivasjonen for at også de to møtte hverandre. Retten legger til grunn hans forklaring om at han trodde jentene var over 16 år når straff utmåles.

Sak 4:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen. De kommuniserte en rekke ganger over en periode på 11/2 år. Herunder traff de hverandre tre ganger før overgrepet fant sted. Siktete hevdet at han ikke hadde seksuelle intensjoner knyttet til møtet der overgrepet fant sted. Dette til tross for at han fortalte politiet at de like i forkant av møtet hadde sendt hverandre sms-meldinger med seksuelle undertoner samt at angrepille hadde vært et tema. Videre fortalte han at han hadde spurt om hun hadde seksuelle fantasier og vist henne håndjern og tommeljern.

Sak 5:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen: De har kommunisert minst to ganger før de møtes. Han kan synes å ha intensjon om å begå overgrep. Han har på forhånd oppgitt at han vil ligge med henne. Når de møtes, fremkommer det helt klart at det er det som er hans mening med møtet. Retten legger ikke til grunn hans forklaring om at han trodde hun var over 16 år.

Sak 6:

Faktum dekkes av gjerningsbeskrivelsen: De har kommunisert minst to ganger før de møtes. Han reiser for å møte henne. Han kan synes å ha intensjon om å begå overgrep. Han har på forhånd oppgitt at han vil ha sex med henne. Allerede i første samtale mellom dem stiller han spørsmål relatert til sex. Dagen før de møtes spør han henne om hun er jomfru. Retten legger ikke til grunn hans forklaring om at han trodde hun var over 16 år.

I disse seks sakene dekkes altså faktum av gjerningsbeskrivelsen i den engelske lovbestemmelsen: Når den voksne møter barnet, har han på forhånd kommunisert med henne minst to ganger. I fire av de seks sakene har den voksne sex med barnet første gang de møtes – nærmest i det de møtes. Det er utvilsomt slik at intensjonen med møtet er å ha sex med barnet. Når en ser hvordan de to andre sakene endte, kan det heller ikke i disse være tvil om at mennene hadde som intensjon å ha sex med barna. Alle de seks mennene kunne således blitt dømt for overtredelse av grooming-bestemmelsen – forutsatt at det bevises ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at de forstod eller anså det sannsynlig at barna var under 16 år. Om dette, se punkt 5.2.4 om aldersvillfarelse.

MEN: Det er når en ser seg tilbake, og ser bort fra bevisførsel knyttet til jentenes alder.

Spørsmålet er om disse mennene ville blitt stoppet før de møtte jentene? Og dersom de ble stoppet før de møtte jentene – ville de da blitt dømt for overtredelse av grooming-bestemmelsen? Hadde en klart å bevise at de hadde intensjon om å begå overgrep?

Grooming-bestemmelsen forutsetter at politiet gjøres kjent med et planlagt møte. Ingen av barna i de seks sakene fortalte til foreldre eller andre voksne om det planlagte møtet. Samtlige av barna gikk med på å treffe den voksne – om enn noe nølende: De hadde tanker om at dette ikke var uten risiko, men aksepterte å møte vedkommende. I sak 1, hvor den voksne avlyste første møte fordi moren kjørte barnet, gikk barnet likevel med på å treffe den voksne igjen.

I fire av sakene var det på forhånd klart at den voksne ønsket sex med barnet. Barnet gikk likevel med på møtet. Det opplevde det hele som spennende, og i barnlig naivitet trodde det at det selv hadde valget og kontrollen. I flere av sakene som er gjennomgått, ser en at barna sliter med skyldfølelse i etterkant. De klandrer seg selv for det som er skjedd.

En kan i det hele tatt spørre seg om barnet vil fortelle om kommunikasjonen til en voksen, i de tilfeller der kommunikasjonen har vært sexifisert? Vil et barn fortelle til sin mor eller far at hun eller han har snakket meget direkte om sex med en annen person, og at hun har avtalt å møte vedkommende? Hun lar kanskje være å møte den voksne, men forteller hun foreldre om den sexifiserte kommunikasjonen, slik at en har mulighet til å varsle politiet og pågripe vedkommende?

Selv om slik sexifisert kommunikasjon ikke er del av gjerningsbeskrivelsen etter den britiske lovbestemmelsen, antas det som nevnt i kapittel 4 å være av stor betydning for bevisvurderingen, og dermed muligheten for domfellelse. For det er vel heller tvilsomt at en voksen som kjenner til grooming-bestemmelsen, reiser for å møte et barn bærende på en bag fylt med kondomer, tau, håndjern, sex-hjelpemidler og barnepornografi²³?

Det er vanskelig å tro at en grooming-bestemmelse vil være effektiv. Den forutsetter for det første at politiet blir kjent med et planlagt møte, dernest at politiet klarer å bevise ut over en hver rimelig tvil at den voksne hadde som intensjon å begå overgrep mot et barn han visste eller måtte vite var under 16 år.

Og selv om en forutsetter dette, kan en diskutere om det er ønskelig å kriminalisere *intensjonen* om å begå en kriminell handling.

5.2.3 Er det ønskelig å kriminalisere intensjonen?

Ingen vil vel mene at det skal være forbudt for en voksen å kommunisere med et barn, reise for å møte et barn eller faktisk møte et barn. Det som er det straffverdige i den britiske grooming-bestemmelsen, er intensjonen, hensikten, om å begå overgrep mot dette barnet.

Det vanlige etter norsk strafferett er å kriminalisere en uønsket handling. Du må gjøre noe kriminelt. Bevisproblematikken vil da hovedsaklig knytte seg til faktum: Har vedkommende forholdt seg slik gjerningsbeskrivelsen lyder? Når faktum er brakt på det rene, er gjerne skylden opplagt²⁴. Når det gjelder forsøksforbrytelser²⁵, vil det hovedsaklig forholde seg på samme måte. Det er dette vi er vant med å forholde oss til: At det er forbudt å *gjøre* noe, eller å forsøke å gjøre noe kriminelt. Vi er ikke vant med at forbud mot å *tenke* på å gjøre noe kriminelt. Det må ha kommet lenger – det må ha manifestert seg i en handling.

En del lovbestemmelser har krav om en bestemt hensikt for domfellelse, slik som straffeloven § 257 om tyveri. Her kreves det ikke bare at gjerningspersonen borttar en gjenstand som tilhører en annen. Det kreves også at gjerningspersonen hadde en bestemt hensikt eller

²³ Dette er hva lovgiver trekker fram som bevis for at vedkommende hadde intensjon om å begå overgrep mot barnet – en bag fylt med nevnte remedier.

²⁴ Igjen: I grove trekk.

²⁵ Se kap 2.

intensjon med å bortta denne gjenstanden; hensikten må ha vært å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning. At hensikten faktisk blir oppnådd, er ikke nødvendig. Kravet om at tyven må ha en bestemt hensikt kommer her inn som et tilleggskrav – et tillegg til et forsett som dekker det objektive gjerningsinnholdet. Gjenstanden er borttatt fra rette eier. En ser tilbake på handlingen og spør hvorfor gjerningspersonen tok gjenstanden. For å berike seg selv? Ofte vil svaret være gitt. Slik gjør en det også etter grooming-bestemmelsen. En vet at gjerningspersonen er på reise for å møte et barn. En ser tilbake på handlingen og spør etter hensikten med reisen. For å begå overgrep mot barnet? At hensikten faktisk er oppnådd, er heller ikke etter grooming-bestemmelsen nødvendig.

Men selv om det etter begge bestemmelser kreves en bestemt intensjon eller hensikt, er det likevel en vesentlig forskjell: Gjenstanden er allerede fratatt rette eier. Barnet er enda ikke utsatt for en forbrytelse – den handling som gjerningsinnholdet beskriver, er å reise. Det som er det klanderverdige, er det forestående overgrepet. Men en vet ikke om barnet faktisk kommer til å utsettes for en forbrytelse. En ting er sakene som er referert over. Der vet vi hvordan det gikk. Jentene ble utsatt for seksuelle overgrep. Men det er ikke alltid intensjonen om den kriminelle handling blir satt ut i livet. Eller som Ibsens Peer Gynt sier det: Tenke det, ville det og mene det og, men gjøre det...

Overgrep skal forhindres. Men uskyldige skal ikke dømmes. Spørsmålet er om den britiske grooming-bestemmelsen i praksis vil klare denne balansen. I forlengelsen av eksemplene som er gitt i kapittel 2, kan en gi følgende eksempler:

3. En mann chatter med ei jente på internett. Jenta forteller at hun er 15 år. Mannen har til hensikt å oppnå jentas tillit, slik at hun går med på å møte ham. Hans formål med et slikt møte er å ha sex med henne.

A. Han drar for å møte henne utenfor et kjøpesenter, slik de har avtalt. De har aldri sett hverandre før. Han ringer hennes mobil, hun forteller hvor hun står og hvordan hun går kledd. Han kommer dit, ser henne – og det går opp for ham at han er i ferd med å møte et barn. Han går derfra, uten å gi seg til kjenne. Har han gjort noe straffbart?

B. Men hva om de faktisk møtes? Han tar henne med seg i sin bil, drar til hans leilighet, er sammen der en lang stund – men han har ikke sex med henne. Han ombestemmer seg. Har han her gjort noe straffbart?

Vi legger til grunn at han har kommet i kontakt med barnet på en chatte-kanal, og målbevisst opparbeidet hennes tillit for å kunne møte henne og ha sex med henne. En slik plan er ikke straffbar. Forsøk på overgrep er straffbart. Når han reiser for å møte barnet, eller faktisk møter barnet, har han da kommet forbi det straffrie forberedelsesstadiet og over i forsøksstadiet (jf kap 2)?

Dersom det er kommet så langt at den voksne faktisk er i ferd med å ha sex med barnet, men blir stoppet f.eks. av en annen voksen, vil en befinne seg i det straffbare forsøk. Men i eksemplene som nevnt over, der det er den voksne selv som oppgir planen, er det ikke kommet så langt som til det straffbare forsøk på overgrep. Han har ikke gjort noe straffbart etter dagens lovgivning. Bør det være det?

Mannen i eksempel 3 a kan straffes for overtredelse av grooming-bestemmelsen. Han har kommunisert med barnet minst to ganger, han reiser for å møte henne og han har som intensjon å ha sex med henne. At intensjonen forsvinner i det han ser henne, slik at overgrepet uansett politiets inngripen aldri ville funnet sted, har ikke betydning. Forbrytelsen er fullbyrdet. Det samme gjelder den voksne i eksempel 3 b. Han har møtt jenta med den intensjon å ha sex med henne. Dette er kriminalisert i og med grooming-bestemmelsen. Grooming-bestemmelsen tar ikke høyde for at den voksne ombestemmer seg.

5.2.4 Aldersvillfarelse

I Storbritannia antas det at villfarelse om alder vil bli påberopt hvis det tas ut tiltale etter grooming-bestemmelsen. Straff er betinget av at gjerningspersonen ikke hadde rimelig grunn til å anta at barnet var over 16 år (“does not reasonably believe that B is 16 or over”). Det vil utvilsomt bli et viktig bevisstema under saken. Dersom barnet under kommunikasjonen på nettet har sagt at hun er over 16 år, kan det føre til at gjerningspersonen går fri. Det blir opp til påtalemyndigheten å bevise at gjerningspersonen forsto eller anså det sannsynlig at barnet han skulle møte var under 16 år.

Tilbake til de seks sakene som tidligere er gjennomgått. I fire av disse, sakene 2, 3, 5 og 6, hevder overgriper at han trodde fornærmede var over 16 år. Dersom de skulle dømmes for overtredelse av grooming-bestemmelsen, måtte påtalemyndigheten bevise ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at mennene ikke forsto eller anså det sannsynlig at jentene var under 16 år.

I sak 2 gjennomgås bevisene knyttet til fornærmedes alder, selv om alderen i den saken er et objektivt straffbarhetsvilkår. De bevis som tilbys, ville kunne holde for domfellelse også etter grooming-bestemmelsen.

I de andre sakene er det vanskelig å si om bevisene her ville holde for domfellelse etter grooming-bestemmelsen. I sakene 3 og 5 er alderen som i sak 2 et objektivt straffbarhetsvilkår, da jentene er under 14 år. I sak 3 legger retten til grunn at han trodde de to jentene var 16 år. Han kan således ikke dømmes for overtredelse av grooming-bestemmelsen. I sak 5 er det liten bevisførsel rundt fornærmedes alder. I sak 6 legges det til grunn at han hele tiden visste hennes alder. Men også her er det for liten bevisførsel til å kunne si at det også kunne dømmes dersom det kreves forsett.

5.3 Forby seksuell kommunikasjon overfor barn på nettet?

Britene har valgt løsningen å kriminalisere intensjonen, der denne har manifestert seg i ytre handlinger. En annen vei å gå kan være å kriminalisere kontakten på nettet. I det britiske parlamentet ble det diskutert om det i grooming-bestemmelsen skulle kreves at kommunikasjonen som fant sted i forkant av møtet måtte være enten seksuell i sin natur eller slik at den voksne utga seg for å være en annen, og i barnets øyne, ufarlig person – f.eks ved å oppgi at han selv var et barn. Det ble ikke diskutert som et alternativ til bestemmelsen.

I Norge har en diskutert om det bør være forbudt for voksne å prate om sex med eller overfor barn på internett. Det har vært spurt om bestemmelsen mot uønsket seksuell oppmerksomhet dekker slik kontakt - om det allerede er kriminalisert gjennom straffelovens § 201.

5.3.1 Straffeloven § 201

Bestemmelsen lyder:

Den som i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd

- a) på offentlig sted,
 - b) i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket til det, eller
 - c) i nærvær av eller overfor barn under 16 år,
- straffes med bøter eller med fengsel inntil 1 år.

Bestemmelsen er gitt for å verne den enkelte mot å bli utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet. 16-årsregelen beskytter mindreamighet i seg selv.

Bestemmelsen gjelder seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd.

Begrepet er en rettslig standard. Hva som anses for omfattet, vil bero på den til enhver tid gjeldende moraloppfatning. Atferden må komme til uttrykk i ord eller handling, f.eks ved slibrig tilsnakkelse eller blotting.

Mens både seksuell omgang og seksuell handling, som er behandlet i kapittel 2, alltid skjer med en annen, er det tilstrekkelig at krenkelsen skjer i nærvær av eller overfor den annen for å omfattes. Etter bokstav c, som i denne sammenheng er den interessante, må krenkelsen ha funnet sted ”i nærvær av eller overfor barn under 16 år”.

Det har ingen betydning for straffbarheten hvordan barnet oppfattet hendelsen, herunder om vedkommende oppfattet den som seksuelt krenkende eller på annen måte uanstendig. Et minstekrav er at vedkommende var i stand til å registrere det som foregikk.

Skyldkravet er forsett. Det gjelder også i forhold til alder. Det er påtalemyndigheten som må bevise ut over enhver rimelig tvil at gjerningspersonen forsto eller anså det sannsynlig at fornærmede var under 16 år. Dersom barnet under kommunikasjonen på nettet har sagt at hun er over 16 år, kan det føre til at gjerningspersonen går fri.

Strafferammen etter § 201 første ledd er bøter eller fengsel inntil 1 år. Medvirkning er straffbar, jf § 205.

Spørsmålet er om kommunikasjon som har et seksuelt preg rammes av denne lovbestemmelsen når kommunikasjonen er via internett? En kan tenkes seg at den voksne spør barnet om det vil ha sex med ham, eller at han forteller barnet hva slags seksuell aktivitet han kan tenke seg å foreta med barnet. Videre kan en tenke seg at den voksne sender pornobilder eller linker til sider på internett inneholdende pornografi til barnet.

I fire av de seks sakene som er gjennomgått i kapittel 3, har den voksne snakket om sex med eller overfor barnet – på internett. Det har ikke vært bevisføring rundt dette. Det kan således ikke slås fast nærmere hvilket preg den seksuelle kommunikasjonen hadde. Men dersom en kunne slå fast at kommunikasjonen var seksuelt krenkende, ville neste spørsmål være: Har den skjedd i nærvær av eller overfor et barn? Dersom to personer har online kontakt via internett – slik chatten fungerer - er de da *overfor* hverandre?

Om loven skal forstås slik, ble ikke diskutert av lovgiver i forkant av revisjonen i 2000. Det foreligger heller ikke rettsavgjørelser der seksuell adferd i ord via internett har vært tema.

I en høyesterettsdom fra 1952 (Rt-1952-668), ble en 19 år gammel mann dømt for utuktig atferd i ord i telefonen overfor en rekke kvinner. Mannen kom med uttalelser som f.eks. om han kunne få mus av dem, om han kunne få kjøre kukken i eller få su eller slikke gamla, musa, høna eller fitta på dem, om de hadde gode låar, om de hadde gode bryster og om han kunne få su dem og lignende uttrykk. Straffen ble satt til betinget fengsel i 21 dager, og påtalemyndigheten ble bemyndiget til å anvende sikringsmidler etter strl § 39 nr. 1 litra a-e.

Som nevnt i kapittel 1 kan chatting sammenlignes med en telefonsamtale på tekst. En kan derfor trekke den analogiske slutning at når kvalifiserte seksuelle uttalelser i telefon er straffbart, bør også slike uttalelser via internett være det.

Selv om det har skjedd store teknologiske framskritt siste 50 år, har ikke nødvendigvis ordbruken utviklet seg tilsvarende. Det er de samme uttalelser som ble fremsatt i 1952, som fremføres på nettet i dag. Men selv om de i 1952 ble ansett for å være krenkende, er det ikke

sikkert at de vil være det nå. Som nevnt er begrepet ”seksuelt krenkende” en rettslig standard. Hva som skal til for at folk oppfatter seg som seksuelt krenket i ord, har nok endret seg i løpet av de siste 50 årene. Men slike uttalelser som ovenfor nevnt, bør være straffbart etter § 201 litra c – definitivt der disse forsettelig fremsettes overfor barn. Om barnet er aktivt med på kommunikasjonen, som f.eks de to jentene i sak 3, bør ikke ha betydning for straffbarheten. Dette følger av det ekstra vern mot seksuelle krenkelser som gis barn bl.a. gjennom den seksuelle lavalder.

Konklusjonen må imidlertid være at det ikke kan konkluderes. Selv om det virker rimelig, fremstår det som uavklart om det er forbudt for voksne å prate om sex med eller overfor barn på internett, eller ei. Det kan være ønskelig å få en avklaring av rettstilstanden, enten fra lovgivers side, eller fra Høyesterett: Er dette straffbart i dag, og – dersom det ikke er det – bør det være straffbart?

5.3.2 Effektivt lovforbud?

Er det gjennomførbart å kriminalisere uønsket kommunikasjon på internett? Vil det virkelig forhindre overgrep mot barn? For noen vil et lovforbud i seg selv stoppe dem fra å snakke om sex med barn på nettet. For andre vil det avhenge av risikoen for å bli straffet. Dette vil avhenge av politiets ressurser. Den voksne skal ikke bare oppdages, men også oppspores og pågripes. I retten må det bevises ut over enhver rimelig og fornuftig tvil at den voksne visste eller måtte vite at det var barn han snakket med. Det er ikke vanskelig å se for seg at dette ikke vil bli prioritert av politiet. Og dersom et lovforbud ikke blir fulgt opp med reaksjoner, risikerer en at folk mister tillit til rettssystemet som sådan.

Samtidig er det nærliggende å tro at den som virkelig har som intensjon å møte og begå overgrep mot barnet, vil innrette seg deretter og ikke snakke om sex med barnet på nettet. I to av sakene som er gjennomgått i kapittel 3, var det ikke prat om sex før møtet. Og dette var de to sakene der det ble begått flest overgrep og over lengst tid – sånn sett de mest alvorlige sakene, noe som også gjenspeiles i straffutmålingen.

5.4 Anbefaling

Barn må læres opp til å være kritiske i sin internettbruk, og særlig til det å gi fra seg informasjon om seg selv – som navn, adresse og telefonnummer. Barnet må si i fra til voksne hvis det opplever noe ubehagelig på nettet. Dersom et barn skal møte en nettvenn, må hun eller han ha med seg en voksen.

Voksne må følge med på hva barna gjør på nettet. Dette krever ikke bare tilstedeværelse, men også kunnskap hos den voksne om hva nettet er og hvilke muligheter det byr på. Det krever også kunnskap om hvordan barn og unge oppfatter internett. Internetts virtuelle virkelighet ses kanskje ikke på som virkelig for barna? Hva en snakker om på nettet, og hvordan en snakker - bruken av nick-names, tegn og uttrykk - kan tyde på at en ser chatten mer som et rom for lek enn som virkelighet. Kanskje er chatten på nettet en forlengelse av rolleleken med dukker og Sabeltann, der barna spiller en annen enn den de er? Gjennomgang av de seks sakene overfor kan tyde på det. Kanskje oppfattes også avtalen om å møte den voksne for å ha sex som et rollespill, uten særlig tanke for at det fra den voksnes side er høyst reelt?

Kunnskap og informasjon er viktig. I Storbritannia har en opprettet en egen ”Task Force on Child protection on the Internet”, et forum for å håndtere krenkelser av barn på internett. Forumet er initiert av regjeringen, og består av eksperter fra internettindustrien, barnerettighetsorganisasjoner, politiet og andre. Forumet har undergrupper som bl.a. har utviklet modeller for god praksis på nettet, der målgruppen er

den del av internettindustrien som tilbyr pratekanaler, meldingssystemer (som msn) og web-baserte tjenester. Fra desember 2001 til våren 2002 ble det brukt 1,5 millioner pund på å gjennomføre en informasjonskampanje rettet mot barn og foreldre. Evaluering av denne kampanjen viser at den på en effektiv måte trakk fram fordelene med internett, samtidig som den gjorde folk klar over internetts potensiale for misbruk. Kampanjen ble gjentatt våren 2003.

Barn og voksne må oppfordres til å varsle politiet dersom kriminalitet begås eller er i ferd med å bli begått. Politiet er i sitt arbeid med forebygging og bekjempelse av kriminalitet særlig avhengig av at folk sier i fra, så også når det gjelder kriminalitet relatert til internett.

Politiet må følge med på nettet. Potensielle overgripere må vite at politiet forebygger kriminalitet, også på internett. Akkurat som politiet patruljerer i gater og på veier for å forebygge kriminelle handlinger, må det patruljere på den elektroniske motorveien. Spor av kriminalitet må forfølges, enten det er mistanke om heleri av tyvgods på nettauksjoner, hvitvasking av penger på gambling-sider, kjøp og salg av barnepornografi på lukkede nettverk eller potensielle overgripere som kontakter barn på pratesider.

I Storbritannia har en egne politienheter som jobber med overgrep mot barn, som The paedophile unit i Scotland Yard. Disse enhetene innehar spesialkompetanse på feltet. Dersom politiet i Storbritannia blir oppmerksom på grooming på nettet, kan politiet gå inn i barnets sted i en samtale som allerede er i gang, og følge utviklingen mot et møte. Dersom den voksne tar initiativ til et møte, kan han pågripes og dømmes på forsøk på overtredelse av grooming-bestemmelsen²⁶. Uten grooming-bestemmelsen måtte de latt vedkommende gå. Britisk politi mener at han ville prøvd seg igjen og igjen, helt til han lyktes. Grooming-bestemmelsen gjør at politiet får ham ut av sirkulasjon, og inn i fengsel. Da vet de hvor han er, og at han ikke kan begå overgrep mot barn den tid han sitter inne.

Politiet vil ha en viss oversikt over ham også etter at han slipper ut av fengsel. I Storbritannia har politiet nemlig systematisert opplysninger om 18.500 personer som er dømt for seksualforbrytelser. Politiet registrerer opplysninger om den straffedømtes navn, alias, faste adresse og andre adresser han oppholder seg på²⁷. Hvert år må disse personene kontakte politiet slik at opplysninger politiet har om dem, blir bekreftet. Etter den siste lovendringen høsten 2003 plikter en slik straffedømt å melde fra til politiet innen tre dager dersom det har skjedd endringer i opplysninger. Dersom han skal oppholde seg på annet sted enn registrert adresse i mer enn syv dager, plikter han å melde fra om dette. Det samme gjelder dersom han reiser til utlandet. Videre har politiet krav på å ta fingeravtrykk og fotografi av den straffedømte. Bestemmelsene gjelder etter lovendringen også personer som er dømt for seksualforbrytelser begått i utlandet, uavhengig av om de har britisk eller utenlandsk statsborgerskap. Formålet med registeret er først og fremst å ha oversikt over hvor kjente seksualforbrytere oppholder seg, samt å raskt kunne oppsøke potensielle mistenkte dersom en seksualforbrytelse har funnet sted.

Og politiet kan sørge for at han holdes unna steder der barn ferdes, ved å ilegge ham en form for oppholdsforbud²⁸. I Storbritannia kan retten, for å beskytte offentligheten eller bestemte personer for former for alvorlig seksuell oppmerksomhet, forby en person å oppholde seg et bestemt sted. F.eks. kan en person forbys å gå inn på en lekeplass eller en svømmehall. Overtredelse av slikt forbud straffes med fengsel inntil fem år.

Grooming-bestemmelsen gir politiet større muligheter for å beskytte barn mot overgrep. Det samme vil et forbud mot seksuell kommunikasjon overfor barn på nettet gi. Men en skal ikke kaste blå i folks øyne. At muligheten er der, betyr ikke det samme som at den benyttes. Det krever kompetanse og ressurser. Og selv om den benyttes, er det ikke sikkert at det fører til domfellelse. Både den engelske grooming-bestemmelsen og straffelovens § 201 – dersom den

²⁶ Dette er meget enkelt sagt. Hva slags metoder som er tilgjengelig for politiet, sammenholdt med hva slags ressurser politiet besitter, vil selvsagt ha stor betydning for politiets muligheter til å forebygge og oppklare kriminalitet knyttet til internett. Politiets etterforskningsmuligheter er imidlertid ikke tema for denne utredning.

²⁷ se Sexual Offences Bill Part 2 - Notification and orders – Notification requirements.

²⁸ se Sexual Offences Bill Part 2 - Sexual offences prevention orders

kan anvendes - krever forsett også med hensyn til fornærmedes alder. Det vil dermed ha stor betydning for domfellelse om fornærmede har løyet og gitt fra seg uriktige personopplysninger under kommunikasjonen på nettet. Dersom et barn har oppgitt å være over 16 år, vil det være vanskelig for påtalemyndigheten å bevise at gjerningspersonen måtte vite at hun var under 16 år. En kan selvsagt diskutere hva slags betydning gjerningspersonens oppfatning om barnets alder skal ha for straffbarheten, dersom en skal kriminalisere grooming eller seksuell kommunikasjon på nettet. Når en sammenligner § 201 med § 195 og § 196 hva gjelder ulikheter knyttet til aldersvillfarelse, ser en av forarbeidene at valget er bevisst. Alder som rent objektivt straffbarhetsvilkår er forbeholdt de alvorligste sakene – seksuelle handlinger med barn under 14 år (§ 195). Det er dermed nærliggende å tro at lovgiver vil kreve forsett med hensyn til barnets alder.

Den britiske grooming-bestemmelsen gjelder slik forbrytelse begått av voksne over 18 år. Det er således et straffbarhetsvilkår at vedkommende er fylt 18 år. I Norge har en ingen straffebestemmelser som setter aldersgrense for en gjerningsperson – ut over den kriminelle lavalder, som er 15 år. Det er nærliggende å tro at det ikke vil settes slikt alderskrav dersom en kriminaliserer grooming her til lands. Det kan tenkes at en vedtar en bestemmelse om straffbortfall og straffnedsettelse ved jevnbyrdighet i alder og utvikling, slik en har i § § 195, 196 og 200. Uansett slik bestemmelse vil gjerningspersonens unge alder kunne ha betydning for den straff som faktisk utmåles.

En lovbestemmelse vil ikke gjøre det fullstendig slutt på at potensielle overgripere bruker internett til å oppnå slik tillit hos et barn at det går med på å møte den voksne. Men det vil kanskje gjøre det litt tryggere for barn å bruke internett.

I Storbritannia startet en debatten om kriminalisering av grooming med å stille det retoriske spørsmål: Skal en stoppe overgriper før barnet er misbrukt og kanskje drept, eller vente til etterpå? I det øyeblikk denne problemstillingen reises, vil det være nærmest umulig å gå i mot en slik lovbestemmelse – uansett om en mener at lovbestemmelsen vil være et effektivt virkemiddel eller ei. Dette vil gjelde uansett om en foreslår en grooming-bestemmelse eller om en foreslår å kriminalisere uønsket kommunikasjon på nettet – begrunnelsen for bestemmelsene vil være den samme. Mange vil nok stille seg undrende allerede til det at det ikke utvilsomt er forbudt å prate sex med barn på internett, ganske enkelt fordi det strider med folks rettsoppfatning at slik kommunikasjon er tillatt. Og dersom kun ett barn kan spares for å bli utsatt for overgrep, vil det for de fleste være grunn god nok for kriminalisering. Tross de betenkeligheter som vil komme mot slike lovforslag, vil en til slutt ende med å svare som i Storbritannia:

- The safety of children must come first – Barnas sikkerhet må komme først.

Oslo, 26. april 2004

Astri Aas-Hansen
Advokatfirmaet Elden DA

Kilder/litteratur:

Ane Børrud "Alle juger på nettet – og alle vet det. Ungdom og internett".
Redd Barna 01/2003.

Johs. Andenæs "Alminnelig strafferett", 4. utgave.

Seksuallovbruddutvalgets innstilling, NOU 1997:23.

Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) Om lov om endringer i straffeloven (seksuallovbrudd)
samt justiskomiteens innstilling til denne, Innst. O. nr. 92 (1999-2000).

Straffesaksdokumenter i avgjørelsene som er gjennomgått i kapittel 3.2.

Høyesterettsavgjørelser inntatt på Lovdata: HR-2002-01261, Rt-2003-128, Rt-2003-841
og Rt-2001-1354.

Sexual Offences Bill.

"Protecting the Public. Strengthening protection against sex offenders and
reforming the law on sexual offences", The Home Office.

"The Home Affairs Committee Fifth Report of Session 2002-2003".

"The government Reply to the Fifth Report from The Home Affairs Committee
session 2002-2003".

Parlamentsdebattene i House of Lords og House of Commons.

"Home Office task force on child protection on the internet".

Dominic Grieve, parlamentsmedlem, The Conservative party, Storbritannia.
Skyggeminister og saksordfører for Sexual Offences Bill.

Elizabeth Skogrand, prosjektleder, Redd Barna.

Hilton Dawson, parlamentsmedlem, New Labour, Storbritannia.

Nigel Gibbs, statsadvokat, The Crown Prosecution Service, Storbritannia.

Shailesh Vara, nestleder, The Conservative party, Storbritannia.

Redd Barnas visjon er en verden

- som respekterer og verdsetter alle barn
- som lytter til barn og gir barn innflytelse
- hvor alle barn har muligheter og håp om framtid i frihet og trygghet

Redd Barna
Hammersborg torg 3
0179 Oslo

Postadresse
Postboks 6902 St. Olavs plass
0130 Oslo

Tel: +47 22 99 09 00
Faks: +47 22 99 08 50
www.reddbarna.no